DACIA

magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 58, martie-aprilie 2009

Nu mai există dubii!

Brățările dacilor sunt autentice!

EDITORIAL

Fotbal, agricultură, femei... şi brăţările dacilor

de Vladimir BRILINSKY

Nesfârşitul drum al brăţărilor dacice şerpuieşte de ani buni pe holurile instanţelor de judecată. Zeci de martori, sute de dosare, expertize peste expertize, toate au menirea să facă lumină în cel mai răsunător proces privind patrimonial românesc din toate timpurile. Sau mai bine zis ar trebui să facă lumină, pentru că pe măsură ce înaintează procesul, treburile par să se încurce tot mai mult. Lălăiala, trasul de timp, şi chichiţele avocăţeşti, vor să întindă până la calendele greceşti, un verdict care nu poate fi altul decât autenticitatea brăţărilor. Nu facem nicio referire la capetele de acuzare, la faptele pe care justiţia le aruncă în spatele inculpaţilor sau la spectaculozitatea speculată de presă a evenimentelor care au dus la acest proces. Şi nici nu ne legăm că, de fapt, cea mai mare criză din România nu este cea economică ci cea a justiţiei corupte sau incompetente. Probabil că unii ar spune în termini juridici că ne antepronunţăm referindu-ne la faptul că brăţările nu pot fi decât autentice, adică, mai pe înţelesul tuturor, ale dacilor. Am făcut această afirmaţie privind şi studiind toate rapoartele de analize, toate expertizele efectuate de către specialişti de marcă ai lumii ştiinţifice româneşti şi europene. Toate indică aceleaşi lucruri, extrem de clar, şi anume că au fost confecţionate în antichitate, în atelierele bijutierilor daci, din aur aluvionar şi de filon din Munţii Apuseni, că au fost prelucrate la rece şi că aurul din care au fost confecţionate a suferit doar o topire. Nu sunt afirmaţiile unei singure persoane ci a tuturor specialiştilor care au studiat pluridisciplinar brăţările. Şi cum orice inculpat are dreptul la un expert al său în evaluarea situaţiei şi în această situaţie de pe banca acuzării răzbate părerea unui specialist. Care specialist, paralel cu istoria, emite teoria falsului bazându-se pe nişte concluzii ale sale personale care nu au nimic comun nici cu logica dar nici cu probitatea ştiinţifică. Găsind pe una dintre brăţări o scrijelitură specialistul nostru o consideră un marcaj al unui bijutier şi declară în presă că „Întrucât în Antichitate bijuteriile, precum brăţările, nu erau niciodată semnate sau marcate cu vreun semn, descoperirea mea duce la concluzia ca brăţara nr. 9 este făurită de un bijutier din contemporaneitate, care a ţinut să marcheze opera sa cu un semn distinctiv.“ Toate ar fi bune dar trebuie precizat că expertul cu pricina nu are de unde să ştie dacă în antichitate şi mai ales în cea dacică, bijuteriile erau marcate, pentru simplul fapt că el nu este expert în bijuteria antică, nu a expertizat bijuterii antice, iar literatura de specialitate nu infirmă marcarea bijuteriilor antice. Mai mult el susţine că pe brăţara nr. 11, „am descoperit urme vizibile şi suficiente de pământ, pe ornamentele ei: pe capul de animal fantastic şi pe cele şase palmete.

Studierea într-un laborator de fizică, prin metoda carbonului sau cu raze laser, a materiei organice conţinute de acest pământ, ar permite să se stabilească dacă brăţara respectivă a fost îngropată acum 2000 de ani sau recent“.

Şi aici părerea specialiştilor acreditaţi în materie este mai mult decât grăitoare.

„Urme ORGANICE după 2000 de ani într-un sol dintr-o zonă temperată forestieră, deci foarte umedă, nu pot exista pur şi simplu, pentru că ele s-au descompus. Altceva ar fi fost dacă se găseau oseminte împreună cu brăţările sau măcar cenuşa de cereale. Atunci s-ar fi putut data cu carbon-14, precum s-a procedat în cazul de la Tărtăria. Dar a crede că în murdăria ascunsă în zonele colţuroase ale brăţărilor se mai găsesc urme organice de acum 2000 de ani e o imbecilitate absolută. Nu mai vorbim de datarea cu laser care de asemenea este o aberaţie“. Acestea sunt părerile unor specialişti consacraţi.

Şi precum sună o zicală din popor că atunci când 3 oameni îţi spun că eşti beat, te duci şi te culci, ar fi cazul ca şi specialistul în cauză să ţină seama de acest lucru. Dar cum românul se pricepe cel mai bine la fotbal agricultură, femei şi bijuterii antice până la verdictul final al autenticităţii vom mai avea de auzit astfel de aberaţii.

Călătorie în Dacia, țara zeilor

Motto : Legendele sunt un izvor permanent de cunoaştere a vieţii şi a credinţei populare din timpuri străvechi.

O călătorie de cercetare, la fața locului, a trecutului îndepărtat al patriei mele – măreața Dacie – mi-a adus revelații uluitoare pe care sufletul meu însetat de adevăr şi dreptate le-a primit cu recunoştință şi infinită mândrie.

Dr. Napoleon SĂVESCU

(Continuare din numărul 56)

Piramidele de la Şona

Vineri, 11 iulie 1998, părăsim Orăştie. Toată lumea este în formație. Tudor şi colonelul s-au suit în Audi-ul lor, iar Andrei, Vartic şi Ruslan în micuța lor maşină de munte cu tracțiune pe patru roți, de fapt cea care ieri ne-a scos din mocirlă. Plecăm spre Şona să descoperim *guruieții* sau piramidele de pământ, descrise aşa de poetic de Ion Minulescu, când, cu ani în urmă, în cadrul *Zilelor Culturii Făgărăşene* a fost prezentată o comunicare cu privire la existența, lângă Făgăraş, la Şona, a unui complex de *tumuli* (în total, nouă), dispuşi într-o grupare aproape sistematică. Este vorba despre aşa-zişii "guruieți", unde cel care a făcut comunicarea (personal nici până azi nu am putut afla numele domniei-sale) pretindea că a fost înmormântat regele Şona. În continuare, în comunicarea făcută s-a spus că întregul complex de evenimente povestite în poemul Rama-yana şi avându-l ca erou principal pe Rama, ginerele regelui Şona (care era tatăl Sitrei sau Sitroaiei, aşa cum i se mai zicea), se oglindeşte în numele aşezărilor ce se află în apropiere de Şona/Făgăraş, pe o rază de circa 50 de kilometri. Rama era căsătorit cu Sitra, fiica împăratului Sona. În Rama-yana se vorbeşte despre războiul dintre cele două caste conducătoare, a *ramanilor* (brahmanii de mai târziu) şi cea a apărătorilor casei, a cetății, *kasa-tria* , război câştigat de ramanii conduşi de Rama. Trupele învinse ale kasa-tria se vor refugia pe drumul zeilor (Drumul Byk-ului... să fie oare acelaşi cu binecunoscutul drum al Bâcului, Bâcului haiducului, de pe malul râului Bâc de lângă Chişinău?), în țara zeilor, *Daksa*, în țara împăratului Sona. Trupele erau conduse de 7 ramani, printre care: Brasiva-Sala, Budila şi Serka-Ra. Foarte curios este faptul că numele acestor trei învinşi apar în cele ale localităților Braşov, Budila, Şercaia, ceea ce – pretind cei care au făcut comunicarea – dovedeşte că învinşii s-au refugiat în regatul lui Sona, tatăl prințesei Sitra (la rândul ei prigonită de Sona, căruia nişte clevetitori îi spuseseră că Rama, soțul ei, dorea să-l detroneze pe el, împăratul). De jur împrejurul Braşovului întâlnim nume ca ale tovarăşilor de arme ai lui Brasiva (care a şi dat numele său oraşului de mai târziu, Braşov), cât şi ai Sitroaiei. Întâlnim prin apropiere nume de vechi zei vedici: Tamasfalau, la 30 de kilometri de Braşov, ni-l aminteşte pe bătrânul zeu vedic Tamash. La 22 de kilometri de comuna Budila, apare Moacsa, care ni-l aminteşte pe Moksha, zeu vedic ce exprima, în acelaşi timp, Unitatea şi Infinitul. Şi exemplele pot continua într-o aşa de mare bogăție de "asemănări", încât pentru cei necontaminați la "facultățile de istorie română", toate acestea ridică semne de întrebare. Iată câteva exemple: Siriu-Shri sau Sri (zeița belşugului), Sandra-Chandra-Sandru, Moacsa-Moksha, Harnau-Hora-Mani, vârful Baratau (numit, poate, după Bhara-Ta, eroul carpato-danubian-aryan, sub a cărui conducere a fost cucerită o mare parte a Indiei si ale cărui fapte sunt amintite şi în

Mahab-harata), Negoiul-Negae, Varta-Dealul din Braşov (în sanscrită, Brasiva-Varta, vatra lui Brasiva sau Ţara lui Brasiva); ramanul Uddalaca, care făcuse cauză comună cu ramanii rebeli, întors şi el acasă, în Daksa-Dacia, se aşază la Uda, pe valea Vedei, în apropiere de sihăstria Lachu-Mana, adică nu departe de Topana, Vetu.

Şi, parafrazându-l pe Marius Vivekananda, pot spune:

"DACIA, aşezare de RAMANI
Dăinuie de mii de ani,
Seculară-n atestare
Denumirea-i grăitoare
DAKSA, zeul creator
De popor DAC, iubitor
În SPIRALĂ crezător
……
DACIA, loc unde clanul
De păstori a luat fiinţă
Devenind chiar reşedinţă
Şi cu rol de "Capitală"
O cetate Aryană.
……
Veche vatră de lumină
A "vediculuiˮ făr` de vină
Aşezare milenară
Nobilă şi legendară.
……..
ROMÂNIE,-n jurul tău
Nu a fost şi nu-i un hău!
Ancestrale aşezări
De pe vatra-ntregii ţări,
Sunt şi astăzi vii, prezente,
Ale vieţii monumente!

Avem TAMAS a lui FALAU
Chiar aproape de Braşov, zău.
MOACSA, SANDRA, chiar şi PAVA
Ce ne preamăreşte slava.
Vedici zei de mii de ani
Stau de veghe pentru Neam.
…….
Adevăruri engramate
În cuvinte reflectate
Din graiul RAMANILOR
TRACO-GETO-DACILOR
Şi Ramanilor strămoşi
Ancestralii noştri moşi
Din a lor limbă vorbită
Denumită şi SANSCRITĂ
Am dat lumii-ntregi o LIMBĂ,
O CULTURĂ şi-o ENIGMĂ!!!
Cum de azi al nost-popor
Este doar un SPECTATOR?
Când VOM ridica iar fruntea
Să stăm drepţi precum NEGOIUL
Cu SIRIUL lângă noi
Şi puternici ca RAMANUL
Să trăim în Armonie
În respect şi bogăţie!

Este evident pentru orice om cu bun-simţ că există suficiente argumente care să determine pe cei în drept să sape cel puţin unul dintre "Guruieţi". Mulţumim şi celor de la *Renaşterea Daciei*, care, în ziarul V. nr.1, vorbeau de Minulescu.

Între timp, Andrei îmi arată, de la distanţă, "Piramida din Săcel" spre care ne îndreptăm acum, pe drumul Sibiului, undeva, pe partea dreaptă. Seamănă cu o piramidă în patru laturi, cumva orientată spre nord. Foarte aproape este comuna Tilisca, unde o altă cetate, "Cetatea de la Tilisca", se adaugă şiragului nestemat de cetăţi dacice. Ieşim din Sibiu şi ne îndreptăm spre satul Şona. În drum spre Şona, am trecut prin Avrig, Coriu, Ucea, Corbul Ucii... Interesantă şi demnă de studiat este această toponimie ca, de altfel, şi hidronimia: satul Ucea – pârâul Ucea, satul Scoreeni – pârâul Scoreeni, satul Avrig – pârâul Avrig, Şinca Veche – pârâul Şinca Veche. Toponimia, urmată de hidronimie, este o dovadă de necontestat a vechimii aproape imemoriale a locurilor.

Drumul spre Şona nu este deloc uşor. O luăm la dreapta, pe malul Oltului, iar de acolo, pe drumuri desfundate, pline de pietre, bălţoace şi noroi… Nu există niciun indicator că ar exista acest sat. Acum avem Oltul, pe dreapta, iar drumul ne face şi mai mari probleme din cauza gropilor din ce în ce mai adânci şi imprevizibile. Continuăm să căutăm un indicator cu satul Şona, dar nu-l găsim. În schimb, ca prin minune, ajungem în satul căutat. Este un sat mic, întins totuşi, cu drumuri neîngrijite, căci gropile şi noroaiele sunt ca la ele acasă. Multe case sunt părăsite sau în curs de părăsire. Încercăm să vorbim cu localnicii, dar ei nu ştiu prea multe despre aceste piramide, unii nu ştiu chiar nimic. Din acest punct de vedere, ei sunt ca arheologii români. Deosebirea este că profesia arheologilor este de a căuta şi de a afla... Unii localnici îşi amintesc despre piramide ca despre "Opincile uriaşilor", alţii ne spun că ele sunt "Guruieţi" ("*guru*", în sanscrită, înseamnă „profesor, educator, luminator"). Cu sumarele şi contradictoriile informaţii primite de la săteni, ne îndreptăm spre piramide cu maşina lui Andrei, care parcă înaintează mai uşor prin aceste noroaie decât pe asfalt. Andrei ne conduce bucuros spre această etapă finală a demersului nostru expediţional. Eu stau în dreapta lui, în faţă, pentru ca aşa s-a nimerit. În spate, Costel. La mijloc, între Costel şi Tudor, stă înghesuit "vajnicul" colonel Niculae Mereuţă, care-i creează clipe de neuitat fostului ambasador al Republicii Moldova la Naţiunile Unite, Tudor Panţâru care, de altfel, se compară el însuşi, mai în glumă, mai în serios, cu o conservă. Asta

însă nu-l împiedică să mă bombănească bonom că l-am băgat prin noroaie şi hârtoape şi că maşina lui, un Audi alb, suferă acelaşi crud tratament, undeva, în spatele nostru. Pe drum îşi face apariţia un tractor care ne dă vaga speranţă că, la nevoie, dacă o fi să ne împotmolim, cineva ar putea să ne scoată la lumină. Unul dintre noi a avut chiar ideea de a lua un tractor cu lamă şi să încerce să sape puţin în baza unei piramide. Dacă tot au fost declarate de către "savanţii" noştri ca obiecte „de neinteres arheologic", nu cred că s-ar putea supăra cineva. Sunt, de fapt, nouă piramide de pământ, de diferite forme. De ce să nu intrăm în una din ele cu buldozerul?!… Arheologii noştri au făcut la fel la Sarmi-Seget-Usa şi nimeni nu i-a condamnat, nu li s-a întâmplat nimic! Ei au distrus construcţii dacice, le-au sfărâmat, le-au deplasat şi le-au îngropat sub lama buldozerului. Ei au smuls bucăţi din ziduri dacice ca să-şi construiască cabane, fără să aibă nicio mustrare de conştiinţă. Dacă n-au avut jenă şi nici consideraţie pentru istoria neamului lor, ar fi trebuit să se gândească măcar la urmaşi şi la necesitatea ca istoria să fie cunoscută şi respectată.

Andrei ne povesteşte cum, în urmă cu câţiva ani, l-a adus aici pe profesorul Gavril Buzău, secretarul ştiinţific al Universităţii **Transilvania** din Braşov. A fost impresionat de Şona şi de piramidele ei.

În timp ce înaintăm anevoios pe drumurile înguste de munte, deodată ne apare în faţă o turmă de vaci şi a trebuit să o aşteptăm cam o jumătate de oră să trecă. Turma ne-a inspirat discuţia despre semnificaţia cuvântului *vaca* la indo-europeni şi, în special, în Vede. Ce este vaca-logos şi vaca sfântă...

Dar iată că zărim piramidele cărora localnicii le mai spun şi *guruieţi (*de la vechiul cuvânt sanscrit *guru* – învăţător, povăţuitor??). De fapt, după cum menţionasem, sunt nouă piramide, de diferite mărimi. Există multe ipoteze despre ele şi despre ce ar ascunde. Andrei ne spune:

– Părerea mea este că ar trebui săpată cea mai mică, să vedem ce este acolo.

Personal cred că, dacă este un monument funerar, atunci numai una din ele este mormântul, iar celelalte sunt false, pentru a-i induce în eroare pe eventualii profanatori.

– Presupunând că avem un mormânt central înconjurat de altele, ale unor demnitari de mai mică importanţă, cred că nu aş greşi, îşi susţine Andrei punctul de vedere.

Continuăm drumul spre Piramidele de la Şona, printr-un lan de stuf. Ne înfundam prin el, pentru a ne opri exact în faţa celei mai măreţe dintre ele, piramida trapezoidală. Priveliştea este fascinantă. Am ajuns, în sfârşit, la

piramidele enigmatice care ne-au adus aici, într-un loc care nici măcar nu este marcat pe hartă, un loc în care natura se dovedeşte, încă o dată, cel mai mare arhitect al universului…Sau poate că nu natura a fost arhitectul!? În depărtare se văd Munţii Făgăraşului. Ne apropiem de aceste piramide enigmatice şi măreţe care seamănă mai degrabă cu nişte enorme căciuli de cioban. Una dintre piramide este foarte impunătoare, trapezoidală, spatele fiindu-i dublat de o alta, mai mică şi puţin curbată.

Locul are o atracţie deosebită, ca o vrajă dulce şi, indiferent cine l-a construit – natura sau Omul – farmecul lui merită cu prisosinţă să fie văzut şi admirat de aproape. Părerea lui Andrei Vartic surprinde, probabil, adevărul, fiindcă în faţa piramidelor se întinde o terasă a cărei edificare mi se pare că numai mâna omului o putea realiza. Uitându-ne spre dreapta, observăm alte terase la fel de frumoase şi enigmatice. Una dintre ele este ca o pistă de aterizare, ca un hipodrom imens, cu întinderea de trei kilometri. Pentru prima oară în viaţă mi-aş fi dorit să mai am o pereche de ochi pentru a putea cuprinde panoramic toată această minunată dantelă telurică a antichităţii şi pentru a o păstra apoi, în memorie, pentru totdeauna. Dar, pentru că unele dorinţe nu se pot realiza aşa cum, uneori, ne-o dorim, lăsăm aparatului de fotografiat sarcina eternizării acestor clipe unice.

Oltul curge vijelios, asistând impasibil la scurgerea timpului. În sanscrită, *olt* ar însemna şi *altar*, altarul arienilor. Olt – altarul arienilor! Trebuie să fii în aceste locuri, să-l vezi curgând, împingând, parcă, Munţii Făgăraş din calea lui şi făcându-le apoi loc, aici, sus, pe această platformă a "Guruieţilor" pentru ca ei, munţii, să respire în tihnă şi reculegere.

După o căţărare obositoare, ajung, în sfârşit, pe vârful piramidei trapezoidale... Pe oricine are dubii că această piramidă este făcută de mâna omului îl invit să vină aici, sus, să vadă ce văd eu acum, să vadă cum piramidele sunt despărţite de masivul Făgăraş, de râul Olt, să vadă platforma fantastică pe care sunt aşezate piramidele, dublate în spate de terasa pe care şi azi pot ateriza avioane. Trebuie să vezi ca să crezi!

Şi, cum nimeni şi nimic nu pot stopa imaginaţia prietenului nostru Andrei, numai ce-l aud că mi se adresează:

– Miky, dacă uneşti cetatea dacică de la Racoşi cu vârful Omul, ai exact o linie nord-sud. Acum, dacă uneşti cetatea de la Racoş cu Şona, vezi că se face un unghi de 60 de grade...

– Ei, şi? îl întărâtă Tudor. Crezi că din astea nu se mai văd pe pământ?

– Da, dar când uneşti printr-o linie imaginară Omul cu Şona, între aceasta şi linia Omul – Cetatea Racoşi vei avea un unghi de 30 de grade.

– Şi cu asta ce mai dovedeşti? întreabă acelaşi sceptic, Tudor.

– Vezi, măi Miky, mi se adresează Andrei, neglijând intervenţia lui Tudor, spre hazul colonelului şi al lui Costel. Abia de aici se încurcă lucrurile rău de tot. Unind aceste trei puncte topografice: Omul, Racoşiul şi Şona, se formează un triunghi dreptunghic.

– Ai mai scris tu, Andrei, şi despre alte cetăţi dacice ale căror poziţii, unite, formează astfel de triunghiuri dreptunghiulare.

– Da, am scris, dar acesta este un Triunghi Sacru.

– Asta ce mai înseamnă? întreabă Costel.

– Asta înseamnă aşa: cateta opusă unghiului de 30 de grade este egală cu jumătate din ipotenuză.

– Asta înseamnă, încerc eu să concluzionez, că distanţa Racoşi – Şona (cateta mică, opusă unghiului de 30 de grade) este jumătate din distanţa Racoş – vârful Omul (ipotenuza Triunghiului Divin). Astfel, algoritmul topografic al dacilor cuprinde perfect şi Şona şi Omul şi cetatea dacică de la Racoşi... şi teorema lui Pytagora (înainte chiar ca aceasta să se fi născut)... şi cea a lui Thales... şi triunghiul de aur al egiptenilor şi…o istorie întreagă! O istorie pe care "istoricii noştri" refuză să o predea în şcoli!... Şi, parcă nu ar fi de ajuns, dacă mergem pe linia nord-sud, ajungem în Knosos, insula Creta.

– Părerea mea este că monumentul acesta de la Şona este mai vechi decât dacii, iar dacii s-au legat de el aşa cum s-au legat şi de monumentele megalitice din Bucegi. S-au legat prin această cetate de la Racoşi.

– Andrei, îţi spun sincer că abia aştept să ajung la maşină, să iau Atlasul Topografic al României, primit cadou, la New York, de la generalul Nicolae Spiroiu, şi să încep să unesc aceste coordonate.

– Miky, eu am făcut-o de zeci şi zeci de ori, căci nu-mi venea să-mi cred ochilor… O să vezi! Îţi doresc mult noroc!

În vara anului 1997, Vartic a găsit aici o piatră foarte stranie, rotundă, a fotografiat-o şi le-a arătat imaginile *şi* celor de la Muzeul din Deva.

– Imposibil să nu fie ceva la mijloc cu acest pietroi, este prea ciudat. Are o formă ca de ciupercă, albă, comestibilă…

– Dar şi natura este mare maestră, completează Andrei.

– Asta zic şi eu! Hai să fim mai practici: poate găsesc pe unul cu buldozerul să-l bag puţin într-una din piramidele cele mici. Ar fi de preferat un tractor cu cupă.

Emoţionaţi şi entuziaşti de ceea ce văzusem până acum, am urcat pe platforma aceea dreaptă care pare o pistă de avion. Din depărtare se apropie de noi un localnic, cam de vreo 55–60 de ani, având lângă el o fetiţă de 12–13 ani. Ne dăm bineţe şi intrăm în vorbă. Aflăm că el este, într-adevăr, localnic al Şonei şi că-l cheamă Folea.

– Domnule Folea, ce crezi dumneata despre aceste movile de pământ? Mai sunt şi altele prin împrejurimi?

– De, nu ştiu dacă sunt chiar movile de pământ, dar ştiu că mai sunt şi altele pe câmp, mai încolo…trei mai sunt. Dar nu sunt organizate ca astea…Nicăieri nu sunt organizate ca astea. Toţi bătrânii cu care am discutat *aşa* le-au pomenit. S-or discutat legende, fiecare cum o vrut: că ar fi fost un uriaş aici şi s-o suit pe munte, pe Făgăraş, sărind peste Olt. Şi o avut opincile murdare cu *glod* şi s-o scuturat şi o lăsat tăt aici. Poveşti!…Dar, dacă nu sapă cineva să vadă ce este în mijlocul lor… Aveam un coleg cu care m-am gândit odată să săpăm acolo, în mijloc.

– A cui proprietate este asta?

– A IGUP-ului, întreprinderea locală.

– Nu poţi să faci aşa ceva, să sapi, că oamenii se supără. Numai să vorbeşti cu directorul.

– Aici pământul este împărţit, dar ele nu sunt împărţite la nimeni.

– Ce înseamnă IGUP?

– Întreprinderea de Gospodărire Locală, dar acum îi zicem RASC, adică Regia Autonomă de Gospodărie Comunală.

– Mulţumim frumos, domnule Folea.

– Să fiţi sănătoşi!

Cu regret, dar cu o bucurie nouă în suflet pentru că văzusem lucruri deosebite, părăsim Şona, spunându-le *"La revedere"* guruieţilor... Mă mângâie gândul că, poate-poate, alţii or să fie mai norocoşi ca noi şi or să aibă împuternicirile locale necesare pentru a săpa cel puţin un tunel într-unul dintre cele nouă piramide-guruieţi şi, în felul acesta să afle dacă este sau nu ceva acolo.

Ne-am întors în oraş, la Făgăraş, unde am nimerit la o nuntă nu tocmai dacică şi care se ţine în Cetate. Asta este o dovadă că autorizaţii se pot obţine chiar şi pentru evenimente care nu au nimic de a face cu arheologia...

ANUNȚ

DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY
21-26 Broadway, New York, NY 11106, USA
Phone (718)932-1700 or 031 810-6172; Fax (718) 728- 7635
E-mail - Eminescu2009@gmail.com; website www.dacia.org

Stimate doamne şi stimaţi domni

Avem deosebita onoare de a vă invita să participaţi cu lucrări ştiinţifice la cea de-a X-a ediţie a Congresului internaţional de Dacologie, Eminescu 2009, care va avea loc în data de 15 iunie 2009, Cecul Militar Naţional Sala de Marmură, din Bucureşti, sector 1, str. Constantin Mile nr.1.

Sponsor al acestui eveniment este domnul George Constantin Păunescu.

Aşa cum v-am obişnuit în ediţiile anterioare ale congreselor noastre, sesiunile şi programele asociate congresului, vor acoperi multiple aspecte ale istoriei Daciei. Aceste oportunităţi de schimb intelectual vor marca stadiul actual al cercetărilor şi vor sugera direcţiile viitoare oferind atât cercetătorilor consacraţi cât şi celor mai tineri un forum ştiinţific de înalt nivel pentru lucrările prezentate.

Lucrările vor fi selectate de un juriu format din personalităţi de marcă ale istoriei româneşti precum Dr. Viorica Enăchiuc, conf.univ. G D Iscru, prof. Timotei Ursu.

Personalitatea marcantă căreia îi este dedicat acest congres este Mihail Eminescu cel care in urmă cu 120 de ani, respectiv în 1889 declara public: „***În România totul trebuie dacizat*“.**

Lucrările prezentate la congres se vor axa în special pe subiectul principal, menţionat mai sus, dar în limita spaţiului disponibil vor fi acceptate

şi alte lucrări care vor prezenta aspecte importante ale istoriei, culturii şi civilizaţiei Daciei.

CONDIŢII DE PARTICIPARE

1. Lucrările trebuie să fie în esenţă originale şi nepublicate în prealabil.

2. Trebuie să completaţi un Formular de participare pe care îl găsiţi la adresa www.dacia.org şi să-l trimiteţi împreună cu rezumatul lucrării. De asemenea, este necesar să se precizeze următoarele: numele şi prenumele autorului, instituţia cu care este afiliat, adresa completă, numărul de telefon şi fax precum şi adresa e-mail.

3. Fiecare participant va trimite lucrarea care urmează a fi prezentată, însoţită şi de un rezumat.

4. Rezumatul trebuie redactat conform indicaţiilor din ghid, nu trebuie să conţină mai mult de 300 de cuvinte şi trebuie să indice clar conţinutul materialului principal, metodologia şi concluziile.

5. Atât rezumatele cât şi lucrările trimise vor fi pe suport electronic, iar dacă vor fi trimise prin poştă vor fi obligatoriu însoţite de copia pe CD.

Apelând la înţelegerea dumneavoastră, vă anunţăm că orice lucrare sau rezumat care nu va fi însoţit şi de varianta electronică, va fi automat eliminat fără a fi citit.

6. Lucrările pot ocupa un spaţiu de maxim 10 pagini scris în TIMES NEW ROMAN, mărime 14, iar citirea lor nu trebuie să depăşească 15 minute.

7. Lucrările însoţite obligatoriu de rezumate vor fi trimise fie via e-mail la adresa Eminescu2009@gmail.com, fie prin poştă cu formatul electronic corespunzător, pe adresa: Dacia Revival International, Str. Cerceluş nr. 71, Sector 3, Bucureşti, în atenţia domnului Andrei Bănică.

8. Data limită de primire a lucrărilor va fi 25 mai, după această dată orice lucrare fiind refuzată.

9. Ca şi în anii precedenţi, nu există nicio taxă de participare la congres. Locurile din acest an fiind limitate la 500, accesul în sală se va face începând cu lectorii care vor prezenta lucrări, cu posesorii de invitaţii, iar restul de locuri neocupate vor fi completate în ordinea înregistrării.

10. Pentru informaţii suplimentare puteţi obţine informaţii la numărul de telefon 0726113151 sau de pe site-ul fundaţiei www.dacia.org.

Vă mulţumim şi vă aşteptăm la cel de-**al X-lea Congres Internaţional de Dacologie: Eminescu 2009**

Andrei Bănică

Directorul Comitetului de Organizare

SEMNALUL DE ALARMĂ

În repetate rânduri revista Dacia Magazin a atras atenţia asupra haosului care domneşte de multă vreme, moştenit sau dobândit, în arheologia românească. Iată că, acum, de la Cluj, o voce, recunoscută în marile universităţi europene de profil, vine să tragă un semnal de alarmă în ceea ce priveşte necesitatea reformării sistemului arheologic românesc şi a protejării patrimoniului naţional cultural. Fără niciun comentariu, reproducem apelul profesorului Dr. Ioan Piso, adresat atât colegilor de breaslă cât şi societăţii civile.

Dacia Magazin

STIMAŢI COLEGI,

Prea multe s-au întâmplat în ultimii ani, pentru a putea rămâne indiferenţi. Sunt în discuţie, în primul rând, patrimoniul naţional şi respectul profesional şi deontologic pe care ni-l datorăm, dar şi acela ce revine publicului larg. Supun atenţiei Dumneavoastră câteva gânduri şi aştept sugestii şi completări. Pe baza lor sper să putem ajunge la un text coerent, pe care să ne putem aşterne semnăturile şi să-l putem promova şi dezbate la viitoarea sesiune naţională a arheologilor. Aştept cu interes reacţia Dumneavoastră.

Cu salutări colegiale,

Prof. dr. Ioan PISO

Situaţia actuală

Conform OG 43/2000 (II, 3), aprobată prin legea 378/2001 şi ulterior completată prin Legea 258/2006, „Ministerul Culturii şi Cultelor este autoritatea administraţiei publice centrale de specialitate care răspunde de elaborarea strategiilor şi normelor specifice de cercetare în vederea protejării patrimoniului arheologic şi care urmăreşte aplicarea acestora“. Adăugăm că între timp acest minister a devenit şi al Patrimoniului Naţional (HG 9/2009), ceea ce îi subliniază această atribuţiune, care se cere a fi îndeplinită în serviciul intereselor perene ale societăţii. Potrivit art. 14, 1 al aceleiaşi OG, „Comisia Naţională de Arheologie funcţionează ca organism ştiinţific de specialitate, fără personalitate juridică, cu rol consultativ în domeniul patrimoniului arheologic, pe lângă Ministerul Culturii şi Cultelor”, iar potrivit art. 15/1 “Componenţa nominală a Comisiei Naţionale de Arheologie este aprobată prin ordin al ministrului culturii şi cultelor, dintre specialiştii în domeniu, propuşi în conformitate cu prevederile prezentului articol“.

Dacă specialiştii din Comisia Naţională de Arheologie sunt acceptaţi numai de MCCPN, există pericolul de a fi numiţi numai dacă se conformează ideilor funcţionarilor din MCCPN. Rolul consultativ al comisiei înseamnă că funcţionarii publici din MCCPN pot oricând ignora orice părere a acesteia.

În mod normal, ei ar trebui să-şi fundamenteze demersurile tocmai pe opinia avizată a acestui corp de experţi. În fapt, Comisia Naţională de Arheologie este total subordonată MCCPN. Orice membru al Comisiei care are păreri contrare funcţionarilor din MCCPN poate fi lipsit de banii de săpătură de care depinde în profesia sa, poate fi lipsit de fonduri pentru instituţia pe care o conduce sau poate fi dat afară prin aşa-zise reorganizări. Astfel s-a procedat prin „reorganizările“ din 2001 şi 2003 şi prin numirile din 2007. Or, în statele UE protecţia patrimoniului este o problemă de larg interes şi nu a unor grupuri de interese.

Soluţii

Curmarea conflictelor de interese şi a corupţiei în domeniul patrimoniului naţional este posibilă doar prin modificarea legislaţiei. Principiile călăuzitoare sunt: **autonomia comisiilor de specialitate** şi **prevalenţa părerilor specialiştilor faţă de cele ale funcţionarilor**. Propun următoarele modificări:

– Comisia Naţională de Arheologie trebuie să fie liber aleasă cu un mandat de patru ani de către o adunare generală a arheologilor înscrişi în registrul Arheologilor. Ocazia ar reprezenta-o sesiunea pe ţară a arheologilor, care este organizată în fiecare an. Trebuie însă semnalat faptul că este imperios necesară şi o organizare proprie a acestei bresle profesionale, asemenea Ordinului Arhitecţilor, Colegiului Medicilor etc.

– Membrii comisiei ar aparţine în mod egal instituţiilor subordonate Academiei Române, Ministerului Culturii, Cultelor şi Patrimoniului Naţional şi Ministerului Educaţiei şi Cercetării.

– Preşedintele şi biroul de conducere ar trebui să fie aleşi de comisie.

– Fondurile pentru săpăturile arheologice şi pentru restaurări, care sunt bani publici, nu trebuie să fie administraţi exclusiv de MCCPN. Asta ar însemna şi implicarea financiară a Academiei Române şi a Ministerului Educaţiei şi Cercetării. Cele 3 instituţii ar trebui să joace un rol egal.

– CNA trebuie să fie subordonată Academiei Române, MCCPN şi Ministerului Educaţiei şi Cercetării, între care autoritatea supremă să o aibă Academia Română.

– CNA ar urma să-şi menţină atribuţiile consfinţite prin actuala legislaţie, dar rolul său nu ar mai fi doar unul consultativ.

– Clasarea şi declasarea siturilor din patrimoniul naţional trebuie să fie de competenţa CNA, ale cărei decizii să fie asumate de MCCPN. Asemenea operaţiuni trebuie făcute cu multă prudenţă, pe baza raportului unei comisii din cadrul CNA sau numite de CNA, căreia să i se dea timp de documentare şi deliberare două luni, şi pe baza semnăturilor autorizate ale membrilor unei asemenea comisii (cu competenţă specifică pentru diversele epoci istorice). În felul acesta responsabilitatea ar deveni individuală. În „clasarea şi declasarea siturilor“ ar intra şi eliberarea autorizaţiei de descărcare de sarcină arheologică. Chiar şi cazurile simple de descărcare de sarcină arheologică ar trebui rezolvate în deplina cunoştinţă de cauză, pe baza unor referate semnate şi în condiţiile unei documentări reale.

– Conform principiilor de mai sus ar trebui refăcută şi Comisia Monumentelor şi Siturilor Istorice, iar în cadrul ei Comisia Monumentelor pentru Transilvania, o instituţie care a jucat un rol excepţional în apărarea patrimoniului naţional în perioada interbelică.

– Se cere imperios elaborarea unui nou cod de deontologie profesională, care să fie asumat şi respectat de toţi arheologii.

Limba „danubiană“?!...

Prof. Timotei URSU

În redactarea acestui studiu am plecat de la următoarele premize metodologice:

I. Niciuna din limbile aşa-zis “romanice” nu se “trage” din latină - (nici măcar cele nouă dialecte *italice* diferenţiate!) - ci PROVIN ORIGINAR dintr-o *sursă comună, mult mai veche*, *DANUBIANA* - denumită, în timp, de lingvişti: “ariană”, “protopelasgă”, “indo-ariană”, “proto-indoeuropeană” şi care este matricea tuturor limbilor *indo-europene*; această limbă-de-bază a fost purtată în patru-vânturi ale Euro-Asiei, prin migraţii succesive şi excentrice ale unor surplusuri de populaţie, plecate în căutarea unor noi surse şi a unor noi spaţii de existenţă.

În contactul cu localnicii pe care i-au subordonat, limba lor “**danubiană**” a primit, firesc, coloraturi locale. Aşa s-a ajuns la grupele lingvistice denumite astăzi *Tocharică-Anatoliană, Hellenică, Thraco-Albaniană, Italică, Celtică, Germanică şi Balto-Slavică*. În pofida caracteristicilor de limbi independente la care au ajuns majoritatea idiomurilor, astăzi - mai ales cu ajutorul calculatoarelor - este posibilă decelarea **rădăcinilor comune, DANUBIENE (I-E).**

În ce priveşte dialectele “*Langue-d’o**c**”* şi “C*atalan”,* acestea au fost “refrişate danubian” prin idiomul vorbit de Vizigoţii Arieni, originari din spaţiul moeso-geto-dacic, care n-au întreprins în Sudul Franţei şi în jumătatea nordică a Spaniei o incursiune militar-economică (precum Romanii în Dacia!...), ci o veritabilă *mutare etnică,* “cu căţel şi purcel”, întemeind un faimos Regat care a fiinţat în Peninsula Iberică aproape trei secole. Cam acelaşi impact lingvistic renovator l-au determinat în Nordul Italiei - între secolele IV-VI - Ostrogoţii (veniţi din... Geto-Dacia nord-dunăreană!). Cu maximă probabilitate aşa se explică “apropierile” acuzate dintre limba română actuală şi italiană, franceză, catalană şi portugheză; şi deloc prin sorgintea latină “comună” (căci latina propriu-zisă, aşa “vulgară” cum se pretinde că ar fi fost, nu se vorbea - încă din Evul Mediu timpuriu - decât sacerdotal şi, parţial, administrativ. Nouă zecimi din legiunile şi auxiliile armatei “Romane” folosiseră propriile lor idiomuri pentru inter-comunicare: *danubiana* (geto-daca), *macedoneana* (neogreaca), *iberica* (hispanica), *italicele* (mai ales ligura şi veneta), *illira* (albaneza), *parsy* (persana), etc.

Din ţărm de Mare Neagră şi, peste Panonii, peste Munţii Reto-Romanilor până la Atlantic, nicio masă etnică n-a vorbit în Evul Mediu o pretinsă... “latină vulgară”, pe care o bâlbâiau doar scribii; ci: simplu, - dialecte ale DANUBIENEI originare cu coloraturi locale diferite (vezi, de pildă, textele medievale ale “Carminei Burana” sau cele câteva balade ale trubadurilor, păstrate în colecţiile de aşa-zisă latină vulgară).

2. DANUBIENII străvechi (Indo-Europenii) nu au “emigrat” *dinspre Asia* (cum s-a crezut din inerţie şi fără nicio dovadă!), ci sunt o generaţie *spontanee*, locală, dezvoltată iniţial din unul din triburile de vânători şi pescari învecinate Dunării Mijlocii, în Pannonia (actuala Ungarie, Sârbia de Nord şi Vestul României). Datorită volumului mare de apă rezultată în mileniile VII-VI-V prin topirea gheţarilor din munţii înalţi care-i închid Dunării cursul mijlociu (vezi fotografia 1.A “LEAGĂNUL I-E”), a multiplului sistem de bogaţi afluenţi şi a anualelor inundaţii care, la retragere, lăsau un sol extrem de productiv, s-au creat premize excelente pentru apariţia şi dezvoltarea locală a unui tip propriu de agricultură, similar celor dezvoltate autonom pe toate cursurile unor mari fluvii aflate în zone relativ temperate*;* adică proprii auto-dezvoltării agriculturii: Yang-Tze, Nil, Tigru-Eufrat, Gange, Indus,Volga Inferioară, Niger, Parana etc. *(*Nu se întâmplă la fel în zone improprii ca temperatură, precum pe cursul inferior - şi rece! - al Rhinului, pe Volga Superioară, pe Ienisei, sau la temperaturi excesive: de-a lungul fluviilor Congo, Amazon, etc.).

Trecerea treptată de la vânat-pescuitul migratoriu (de origine paleolitică) la sedentarismul agricol conduce la o permanentă explozie economică de bunuri şi, implicit, la o productivă activitate familiară, inclusiv sexuală; şi, ca urmare la o dezvoltare, o multiplicare exponenţială a populaţiei. Totuşi, resursele fiind limitate, la un anumit nivel populaţia excedentară (formată de regulă din grupuri de tineret) *trebuie să plece în căutarea altor spaţii existenţiale* (vezi fotografia 2., DANUBIANA). Aceste noi teritorii de aşezare sunt ocupate cu forţa de la triburile locale, triburi fărâmiţate şi rămase la un nivel inferior de dezvoltare: *pre-neolitic* şi *neolithic*.

Cum DANUBIANA, ca societate *eneolitică,* deține între alte numeroase avantaje prioritatea incontestabilă în minereuri şi în dezvoltarea incipientă a siderurgiei (a fierului), armele de fier ale migranților danubieni surclasează armele primitive (arcuri, prăştii, sulițe, ciomege) ale localnicilor. Aceştia vor fi – gentilic – asimilați ocupanților. Aceştia nu sunt "în trecere", ci hotărâți să se aşeze, să se instaleze temeinic; este un statut diferit de cel tradițional, cel al "jafului pasager" sau cel al "birului periodic în produse şi valori" impus unor vecini învinşI, dar nu ocupați etnic. Danubienii fac cunoscut acest aspect populațiilor ocupate prin acumularea întregului aspect social, inclusiv impunându-şi panteonul cultual (vezi, de pildă, introducerea lui *APLU*-APPOLO, *VĂLKAN* şi a lui *DYONNIS*, etc., în panteonul mediteranian nord-estic, sau noile structuri sociale pe care le impun "Indo-Europenii" instalați pe Indus şi Gange!)

3. Fireşte că au migrat succesiv doar "*valuri de suprapopulație*" şi că în Centrul Europei (din Alpi până la cursul inferior al Dunării) a rămas o "*matcă tradițional generatoare de suprapopulație*" demonstrată prin inimaginabila bogăție de artefacte ale faimoaselor culturi danubiene: *Starçevo-Criş, Vinça, Turdaş şi Tisa* (mileniile IV-II!), care fac trecerea de la neolithic la eneolithic şi, respectiv, de la Epoca Bronzului la Epoca Fierului.

Tocmai aceasta este perioada marii "crize de creştere permanentă a populației" şi de plecare succesivă a unor mari valuri de migrație centrifugă: se pare că prima zonă de extensie a fost, firesc, pe cursul fluviului la vale, către zona Dunărea de Jos. Am putea-o numi zona "PELAGICĂ" (Istro-Balcanică) din care, - repetând algoritmul din Pannonia DANUBIANĂ - o parte însemnată asimilează triburile locale de vânători şi pescari, devenind *sedentari* (grupa *TRACO-PELAGICĂ*, numită de grecii sudici: "*HYPERBOREI"* = "cei foarte mai la nord"!). Prin învecinarea imediată, aceştia rămân în contact organic, socio-cultural, etnic şi lingvistic, cu "Centrul Danubian" de pe Dunărea Mijlocie.

Din această ramură *traco-pelagică* se desprind trei mari "crengi" care urmează - ca aripi de temuți cuceritori cu arme de fier! - trei esențiale căi de migrare: spre Nord (viitorii *BALTO-SLAVI,* cu care viitorii daco-geți vor avea numeroase tangențe). A doua ramură, probabil în mileniul II BC, avansează pe la Nordul Mării Negre; parte din componenții ei se opresc la Nordul celor două mări (Alanii, Massageții, Neurii, etc.); o altă parte ocolesc Marea Caspică şi se unesc cu a treia ramură, cea pornită pe la Sudul Mării Negre, stabilind - în dauna triburilor native -

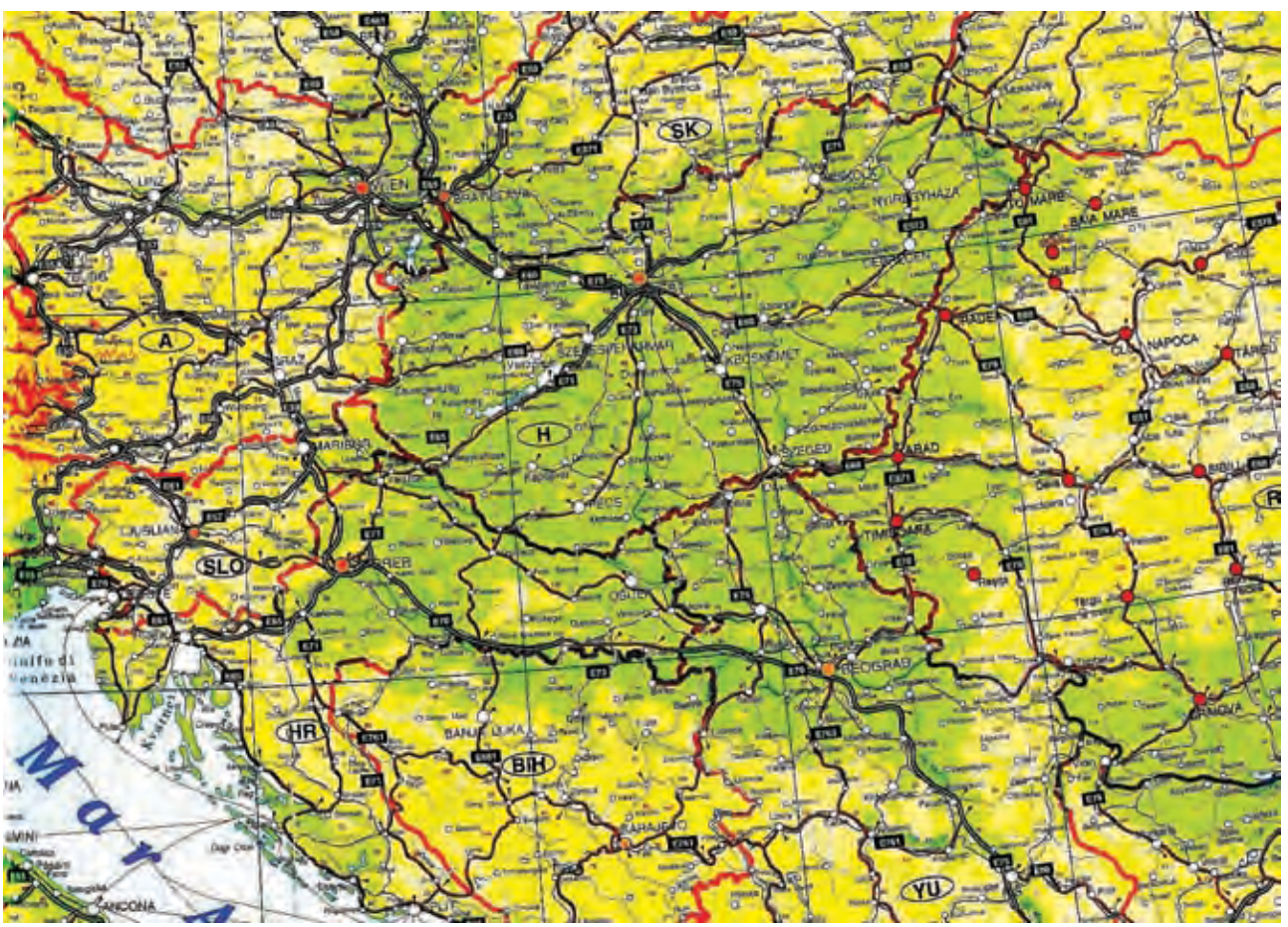

"insule de ocupaţie" în Macedonia si pe tot Nordul Anatoliei (unde rămân şi... "cresc", ca etnii distincte: Dorienii în Macedonia, Frigienii, Hittiţii şi Armenii în Anatolia. Apoi, derivaţii ale acestora - în baza periodicei migraţii tradiţionale!- avansează în Podişul Iranian şi pe Indusul Superior, ajungând la Gange. Le aparţin acestei mari aripi Assamiţii, Kurzii, Farsii, Sinhalesii, Bengali, Romany, Sindhii, Sogdianii, Dardanii, Parthianii, Ossetinii, etc.).

Asta nu înseamnă deloc că deplasările de la Centrul Danubian înspre Est au avut loc numai într-un singur sens. Există dovezi arheologice concludente care atestă "întoarceri din drum" ale unor fragmente de populaţii; posibil triburi nemulţumite de oferta găsită în noile locuri de habitat sau presate de triburile locale. Ele se constituiseră fie din *creanga nord-pontică* (două notabile invazii scito-sarmatice spre Carpaţi au loc în secolele IV şi IV BC; vezi tangenţe în Cultura Cucuteni, Hamangia, cu amprente în culturile ulterioare Babadag şi Gumelniţa,); fie din cea sudică, dinspre Peninsula Anatolică şi Macedonia (vezi invaziile *persane* şi *macedone* între secolele V-III BC în spaţiul Dunării de Jos şi Nord-Pontic); ca să nu mai vorbim despre penetraţia hellenică, "paşnică", pe litoralul interior-circular al Pontului Euxin (sec. VII –III BC), determinată de un profitabil schimb de mărfuri, secular, cu numeroasele şi productivele populaţii "tracice" locale. (În secolul V BC, Herodot notează, înglobând acestei noţiuni toate triburile înrudite, de pe Dunărea Mijlocie până la Marea Caspică şi din Nordul Carpaţilor până în inima Marii Egee: *"Tracii sunt poporul cel mai numeros al Lumii, după Inzi"*). Practic vorbind, în secolele VI-V BC, Marea Neagră este un veritabil mare Lac "Traco-Getic" ; vezi Foto 3. TRACICA).

4. Este absolut cert că CELŢII sunt o ramură migratoare *plecată iniţial de pe Dunăre*a *Centrală*; şi au urcat pe cursul superior al Istrului prin actualul culoar Regensburg, cam prin mileniul II- BC, formând ceea ce se numeşte "grupul CELTO-IBER". Ei ating întâi Atlanticul şi, destul de târziu, coastele Angliei, prin mileniul I, (probabil din pricina unor condiţii climatice improprii sau din pricina opoziţiei triburilor locale?!). Apoi, prin secolele V- III B.C., prin ramura montagnardă" (Alpică) întreprind câteva uimitoare pătrunderi militare, de regulă fără sedentizări prea semnificative, până în... Anatolia! (Probabil că o ancestrală amintire a reuşitei deplasări pe acelaşi traseu a strămoşilor Cimero-Hittiţilor a jucat un anume rol în această opţiune migratorie. Urmele Celţilor porniţi spre Est, contrar direcţiei lor ancestrale de deplasare, sunt vizibile dinspre Alpi pe Dunăre şI - via Transilvania - până în Sudul Pontului Euxin!).

5. În ce priveşte "ramura ITALICĂ", lucrurile sunt oarecum complicate din cauza unei confuzii majore: unii sunt tentaţi să creadă că numai Latinii au coborât în Peninsula Italică dinspre Danubiu. Exceptând viguroasa migraţie DORIANĂ (tipic *danubiană* şi uneori pretins "pelagică"), din mileniul II-I B.C., pornită din zona actualului Banat Românesc şi Sârbesc prin valea Vardarului înspre Macedonia şi Grecia, unde - după asimilarea unor solide tradiţii locale - îşi crează un statut "mediteranian" ajungând chiar să domine în unele perioade etno-cultura hellenică), se remarcă o anume inhibare a cercetătorilor în tratarea acestui subiect.

Să fi pulsat ejectiv societatea danubiană numai înspre Vest, Nord şi Est dar nu şi înspre bogatul perimetru mediteranian, prin atât de apropiatul şi accesibilul "pas", actuala zonă Trieste-Veneţia, care deschide poarta Peninsulei Italice? Celebra invazie mediteraniană a "Popoarelor Mării" este pusă de unele surse antice pe seama "Pelasgilor". Oricum însă, migrarea unor Danubieni - şi nu eventuala lor participare la o alianţă militară sau alta – către Sud, avea de întâmpinat o rezistenţă superioară celor central şi extra-central europene. Etniile *italice* locale (ne-indoeuropene şi aflate în plină înflorire a Epocii Bronzului, exprimată aci prin Cultura Villanoviană), respectiv triburile Ligure, Rhaete, Osce, Umbre, Messape, Sicane, Sicule, Euganee, se aflau în contact direct cu nivelul superior al civilizaţiei greco-miceniene şi al altor culturi peri-mediteraniene influente în zonă (egipteană, sumero-babiloniană, feniciană, cretană; să nu uităm că Sudul Italiei era în prima parte a mileniului I B.C. literalmente... "grecesc"; totuşi, influenţele pe care le mărturisesc artefactele etrusce sunt, în aceeaşi măsură, egiptene şi feniciene!...). Doar cu vreo cinci-şase secole mai înainte, triburile italice native au trebuit să înfrunte - în pierdere! - scurgerea masivă a migraţiei etrusce, desprinsă - fie pe uscat, fie pe mare - din acelaşi Nord neliniştit. Pe de altă parte, odată instalaţi temeinic în Nordul şi Centrul peninsulei, Etruscii au dezvoltat nu numai o "cultură tireniană", dar şi un sistem militar de temut. Desigur că şi asta a contribuit la consolidarea unui veritabil scut împotriva pătrunderii, temporare, a altor Danubieni dinspre Nord.

Dar nu unul permanent şi nici foarte eficient. Autorul francez George Dennis este categoric: " *Pe baza dovezilor existente s-a demonstrat că în Italia înflorea, chiar înainte de bordeiul de paie (!) al lui Romulus, o naţiune cu o cultură avansată şi rafinată căreia Roma i-a datorat (...) aproape tot ceea ce a făcut din Roma, mai târziu, o mare naţiune"!...* (cf. Lumea Etruscilor, I, Bucureşti, 1952, pg.67-68). Romanii - numiţi ulterior *Latini,* după numele câmpiei *Latium*, unde s-au cantonat - pe care Dennis nu întâmplător îi caracterizează drept: "*ultimii sosiţi în Italia istorică"* (pg.75) - şi sosiţi, probabil, în primele secole ale mileniului I B.C.- erau socotiţi, după Niebuhr, originari dintr-un trib din... Alpii Retici şi care:... " *au cucerit cu armele teritoriile Tirrenienilor (Etruscilor) şi*

ale Pelasgilor". (Op. cit., pg.79). Se pare că - dimpotrivă! - "aripi etrusce" din Câmpia Padului au fost nevoite să se refugieze în Alpii Retici sub presiunea unor invazii ale Galilor Nordici; şi de aici posibile confuzii. În ce-i priveşte pe Romani – aşa cum povestesc propriile lor legende vizând "începuturile", ei nu erau ciobani montani, ci *o populaţie agrară, bine înarmată;* iar analiza artefactelor lor de început dovedeşte o frapantă identitate cu cele ale Culturii Starcevo-Criş (de pe... cursul mijlociu al Dunării!). Într-o antichitate dominată cultural de miturile proto-greceşti, ei pretindeau că au venit *pe mare* din Est şi că se trag din... Troieni; după cum se ştie, Troienii înşişi erau o ramură anatoliană a Tracilor! Astăzi prevalează ipoteza coborârii lor din Nordul Pannonian, şi credem în această ipoteză, mai ales că obiceiurile lor de început s-au dovedit *continentale,* nu maritime; iar însemnul lor totemic - "LUPOAICA" – ca să nu mai amintim asemănările lingvistice cu fondul din care se vor desprinde ulterior cele patru dialecte "vlahe"! - sugerează mai degrabă o sorginte central-danubiană. Adică o sorginte din care, cam în aceeaşi perioadă, se "cristalizau" înşişi DACII!

Mai e nevoie să ne întrebăm ce *idiom de bază* vorbea acest ultim coborâtor în Peninsula Italică, viitorul trib al Latinilor, mânuitor al armelor de fier şi al gustului pentru intriga politică, al riguroasei discipline militare şi al... impertinenţei neamului tânăr şi violent, strecurat - pe lângă actualul Trieste dalmat - direct în primele pagini ale unei istorii cu ulterioare consecinţe mondiale ?

Iată câteva cuvinte ale *idiomului latin* (?!) cu care purtătorii lui au venit de pe Danubiu, (şi am ales din actualul Dicţionar Latin-Român, exemplificativ, doar cuvinte cu iniţiala "P"*;* (cele latine sunt culese ***bold*** !): *a împăca* = **paco;** pace **= pacem;** *paie* = **palae;** *palid* = **pallidu(s);** *palmă* = **palma;** *a pâlpâi* = **palpito;** *pâne* = **pani(s);** *pereche* = **par;** *a apărea* = **(a)pareo;** *părinţi*= **parenti(s);** *parte* = **partem;** *a paşte* **= pasco;** *pas* **= passum;** *păstor* **= pastor;** *pătrat* **= patratu (s);** *a păţi (ceva)* **= patio;** *păcat* **= peccatum;** *piepten* **= pecten;** *piept* **= pectu(s);** *piele* **= pelli(s***); pierdere* = **perdere***; pierire* = **perire;** *a pârli* **= perlito;** *piatră* **= petra;** *păros* **= pilossu(s);** *pescar* **= piscator;** *peşte* **= pisci(s);** *plăcere* **= placere;** *purcel* **= porcellu(s);** *porc* **= porcu(s)** etc. etc...

Dacă aţi fi un străin, n-aţi fi surprins de aceste "asemănări"? Iar dacă Latinii au coborât din aria Danubiului – cum acceptă astăzi majoritatea cercetătorilor italieni - nu v-aţi întreba de îndată ce limbă se vorbea în acea întinsă şi productivă **DANUBIA?!...** Ce s-a întâmplat cu DANUBIENII aceia? Au... dispărut în neant?!

Cum numărul acestor "asemănări" (în fond: identităţi!) depăşeşte *o treime* din cuvintele uzuale din *limba Vlahă,* şi cum interesul geopolitic al "învăţaţilor" maghiari era acela de a furniza argumente care să sprijine ideea că aşezarea Ungurilor în Pannonia şi în Vestul României s-a făcut pe un teren "golit prin retragerea Romanilor" (vezi Edel, Eder, Kopitar, etc!), adică într-un "spaţiu lipsit de populaţie locală", nu e de mirare că acuzatele asemănări dintre latină şi vlahă au fost metamorfozate în pseudo-dovada că Vlahii sunt nimic altceva decât nişte... urmaşi necăjiţi ai Romanilor ("ciobani ai Romanilor", cum îi califică *Diploma* – maghiară! - *a Regelui Béla*), urcaţi târziu, pasă-mi-te dinspre Sudul Balcanilor înspre întâlnirea formativă cu...S*lavii*; şi cum ciobanii ăştia vorbeau o limbă rudimentară, o "*latină vulgară*" pauperă lexical, restul de două treimi din ce e astăzi limba română n-ar fi decât ceea ce au... "împrumutat" ciobanii valahi de la slavi, de la pecenegi, de la cumani, de la... maghiari, ba şi de la turci!...

Ei bine, dacă din nădejdea de câştigare a unui sprijin occidental (şi mai ales: al Sfântului Scaun de la Roma) corifeii Şcolii Ardelene - trăind într-un teritoriu aflat sub cizmă austro-ungară - au promovat în secolele XVIII –XIX aceeaşi "lecţie" a pseudo-provenienţei latine a Poporului Român ("*O ...insulă de latinitate într-o mare slavă!"* – se va căina, mai apoi, Nicolae Iorga, conform melodiei încă la modă, menită să câştige *cu orice preţ* presupuse simpatii occidentale!), rămâne totuşi un mister greu de descifrat slugărnicia cu care s-au înlănţuit în sprijinirea aceleaşi lamentabile şi false ipoteze o veritabilă armată de istorici şi lingvişti români a căror formaţie universitară ar fi trebuit să fie vrednică de o soartă mult mai bună; şi care – de altfel - s-au mutat rapid, cu arme şi bagaje, din istoria "latinităţii Românilor" direct în... cazanul comunist, unde priorităţile şi identităţile naţionale – (mai ales când deţineau dovezi ale unei arii geografice originare incomode pentru geopolitica sovietică) - trebuiau să se pulverizeze în neant, spre triumful totalitarismului socialist!

Este profund regretabil că un Constantin Daicoviciu (şi în umbra lui o adevărată armată de urmaşi), din motive de oportunism politic, au restrâns artificial - şi împotriva evidenţelor! - aria habitatului geto-dacic la "teritoriul actual al României"; ba chiar cătărându-i pe urmaşii *regali* ai lui Burebista pe culmile Munţilor Şureanu: de parcă ar fi fost un soi de briganzi ai Antichităţii urmăriţi cu arcanul şi speriaţi de moarte să nu fie dibuiţi!... Este un *fals flagrant*, care se opune dovezilor arheologice clare: dave şi artefacte geto-dace s-au descoperit (şi continuă să se descopere!) din Slovacia şi până dincolo de Nistru. Pannonia de la Nord de Dunăre şi până spre cursul Vistulei, actualul Banat sârbesc şi cel românesc, precum şi întreaga Transilvanie au fost cu certitudine majoritar dacice. Getice – erau nu numai actuala Muntenie şi actuala Moldovă, ci şi întregul mal drept al Dunării, până în inimă de Balcani şi de Mare Neagră, precum şi actuala Bucovină, Basarabia întreagă şi ţinuturile Nord-Pontice, până peste Bug (încă şi astăzi se mai vorbesc acolo, în micro-insule lingvistice, graiuri "vlahe"!). Este drept: lumea geto-dacică a avut un

climax *politic* în ultima parte a secolului I BC, sub Burebista; dar din punct de vedere *etnic,* în firească coabitare cu triburi de origine celto-sarmatică - chiar scitică în Est! - etnia Geto-Dacă (deloc întâmplător confundată cu cea *Gotică*, în Evul Mediu incipient!) a dominat peisajul gentilic Central-Est European până la sosirea tăvălugului slav şi maghiar.

Şcoala lingvistică românească, care pretindea (ba unii ronţăitori de cadavre o mai pretind şi astăzi!) că limba română "se *trage"*din latină, ignorând faptul istoric că *temporara* prezenţă romană pe mai puţin de o treime din zona habitatului geto-dacic fusese nu una *"etnică",* adică aptă să modifice un sistem socio-lingvistic, ci doar *o prezenţă militar-administrativă*, a ajuns până la absurditatea (I.I.Russu, etc.) să pretindă că VLAHII/ROMÂNII, localnici care au păstrat în dovedită continuitate istorică habitatul strămoşilor lor geto-daci, *nu vorbesc limba strămoşilor lor;* că acea limbă (ba "*tracică*", ba "*tocharică"*, ba "*cimeriană"*, ba "*iranică*"etc.!) a... dispărut în neant, lăsând în urmă doar vreo câteva zeci de cuvinte comune – or, mai degrabă asemănătoare! - cu ... *illira* (albaneza); şi de aici – lumină verde teoriilor care pretind că Românii sunt un neam "tânăr", reinventat prin amalgam est-european şi aşezat cam anapoda, adică fără "drepturi istorice" acolo unde, justificat, ar fi drept să troneze urmaşele triburilor migratoare din miez de Ev Mediu: Maghiarii, Cumanii, Bulgarii şi Slavii, cei care s-au aşezat aici pe... "pământul nimănui"!!

Aşezarea Maghiarilor în Pannonia (şi nu a *Hunilor,* cu care Maghiarii sunt regretabil de des *confundaţi* !) a avut loc în secolele VIII-IX AD, în urma unor disoluţii etnico-administrative locale provocate de invaziile estice anterioare şi retragerea administraţiei şi structurii militare bizantine. Se uită, adesea, că înşişi Bulgarii – prin contingente militare întărite cu forţe locale sud-dunărene! – au deţinut, un timp, o anume *supremaţie militar-administrativă în Pannonia Sud-Estică,* înţelegând prin "supremaţie" un teritoriu tributar, aservit, şi nu enclave etnice propriu-zise; (acestea se reduc la câteva sate "bulgare" în Banatele Român şi Yugoslav). În secolele IX-X, Maghiarii sunt cei care, înfrânţi militar în frontul vestic şi sub presiune etnică majoritar vlahă dinspre Est, acomodând o productivă alianţă cu "Noul Imperiu Roman-Germanic" şi transformând o tradiţie pastoral-militară într-o practică agricolă - (care *local* avea vechi tradiţii!) - concentrează în Pannonia masive *enclave etnice sedentare.* Sub presiunea acestora are loc o treptată retragere etnică vlahă către "ducatele" carpatine, în Banat şi Ardeal, ale lui Gelu şi Menumorut, adăugându-se fondului etnic sud-dunărean de sorginte daco-getică.

Un fapt esenţial trebuie neapărat remarcat: păstrarea în limba tuturor Vlahilor a fondului lexical şi al structurilor gramaticale din arhetipul *proto-danubian*; ceea ce înseamnă, ipso-facto, o continuitate etnică remarcabilă. Faptul

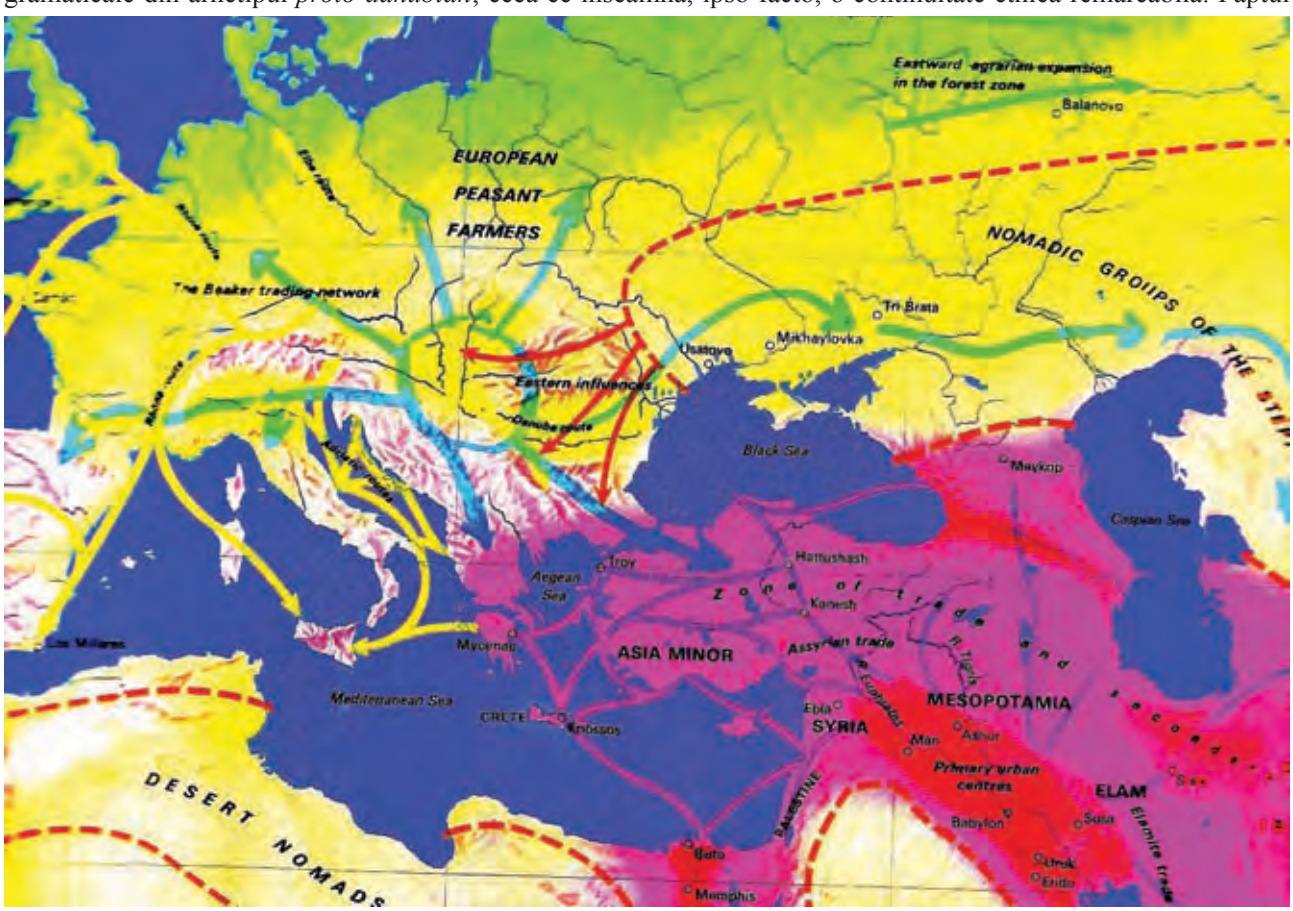

că tocmai în acest idiom (geografic direct învecinat cu "Centrul Danubian" şi, structural, *un idiom conservativ)* se păstrează un impresionant volum de rădăcini lingvistice la care se raportează, concomitent sau separat, un număr elocvent de cuvinte din *toate* "ramurile" de origine danubiană (indo-europeană), trebuie să constituie o pistă de cercetare cu mult mai serioasă pentru lingvistica contemporană. Am să iau un singur exemplu: în pofida numeroaselor apelări medievale ale unei "înrudiri" între etnosul getic cu cel scandinav, doar câteva palide tentative de comparare ale unor elemente lexicale româneşti cu cele... *lituaniene* au variat peisajul comparaţiilor noastre de specialitate. Si totuşi, examinarea cu oarecare atenţie a lexicului *suedez,* de pildă, (considerat, radical "germanic"), ne va pune în faţa unor revelatoare înrudiri de factură originară. Iată doar câteva din exemplele posibile: **amörk** (întunecos) = amurg şi murg; **greniga** (rămuros) = creangă; **hälare** (tăinuitor de lucruri) = chelar; **gömmer** (a ascunde, a tâinui) = comoară; **horn** (trompetă) = goarnă; **bård** (margine, muchie) = a îmburda; **bor** (a locui, a sta) şi **bord** (masă) = bordei; **boll** (bruş, rotocol)= bulgăr; **borr** (burghiu) = burghiu; **borrar** (a găuri) = bortă; **burk** (borcan!); **bätre** (mai bun) = bătrân; **pussar** (a pupa, a atinge cu buzele)= buză; **brända** (ars, pârjolit) = brînză şi: **bränder** (despre mâncare, lapte: a se "prinde"!)= a (se) prinde; **bussar** (a da buzna) = buzna; **buse** (huligan, cârcotaş) = a buzări (şi jocul "Bâza!"); **buttelj** (sticlă) = butelcă; **doftar** (a mirosi plăcut) = a doftori; **trictar** (a se îndrepta spre) = drept (pronunţat prin Banat şi Crişana: "*triéct*"); **darrade** (dârdâit!); **dimman** (ceaţă, negură) = dimineaţă; **drake** (dragon, zmeu) = drac; **draga** (a trage, a avea nevoie de) = drag; **därjämte** (în afară de asta, în plus) = darămite; **djävul**(diavol!); **låda** (ladă!); **djur** (dihanie, animal) = dihor; **ensam** (singur, solitar) = însumi; **fart** (viteză, iuţeală) = vârtelniţă, a învârti; **fnoske** (iască) = iască; **jag** (eu) = (i)eu; **facla** (făclie!); **fladdr** (a flutura) = fluture; **flinta** (cremene) = flintă; **flock** (floc!) = floc; **form** (formă!); **mamma** (mamă!); **kissar** (a urina) = a (se) pişa; **fillery** (beţie) = a se pili; **pământa** (a-şi reaminti) = de pomină; **bröst** (a se umfla în pene) = prost; **hil** (pilă!); fiskare (pescar!) şi: **fisket** (pescuit!); **hår** (păr!) = păr; **brits** (pat de scândură) = prici; **bädd** (pat!); begăre (păhar!); **flasca** (sticlă) = ploscă; **fräser** (a prăji!); **flat** (plat) = plătică; **floote** (plută) = a pluti; **fläta** (cosiţe) = plete; **få** (tiv, îndoitură) = poală; **påle** (ţăruş) = pălimar; **färg** (culoare) = a da în pârgă; **fäste** (a susţine, susţinere) = păstaie; **förläger** (a se muta, transfera) = pîrloagă; **förran** (înaintaş, mai vechi) = părinte; **härja** (a strica, devasta) = hârciog şi hârjoană; **näsa** (naş!); **gäss** (gâscă!) = gâscă; **gjuter** (a turna, vărsa) = ghiotură; **glas** (păhar) = glajă; **gräns** (graniţă!); **grop** (groapă!); **grejar** (a fixa, aranja) = grijă, a (în)griji; **greppe** (apucare) = grapă; **gryn** (grăunte!); **gård** (curte, ogradă) = gard, a îngrădi; **göder** (a îngrăşa) = godac; **hänger** (a agăţa, a atârna) = hamgher; **stang** (bară, drug) = stinghie; **dropp** (strop!); **sig** (de fapt, în realitate) = sigur; **jamar** (a miorlăi) = a geme; **hotar** (a ameninţa) = hotar; **hul-kött** (bucată de carne) = halcă; **hack** (tăietură) = a hăcui şi a veni de hac!; **håla** (vizuină, bârlog) = a hălădui; **härjar** (a pustii)= "harcea-parcea"; **du** (tu!); **första** (primul, mai întâi) = vârstnic; **fall** (cădere) = vale şi: (**faller** = a coborî); **fiol** (vioară!); **valp** (căţeluş) =vulpe; **säger** (a zice) = (**säj** = zii! spune!); **spikar** (a ţintui, a fixa în cuie, a înfige) = a despica (de-spica!); **syra** (acid, acru) = zăr, zer; **stjärt** (fund, dos) = târtiţă; **särdales** (foarte, extrem de) = osârdie.... etc. etc.

Am indicat această listă care conţine doar o redusă parte a probabilelor "rădăcini comune" vlaho-suedeze, pentru a sprijini afirmarea unor mult mai ample apropieri între idiomuri care aparţin unor grupe diferite (în acest caz, "italică" şi "germanică"), dar din aceeaşi sursă comună: *danubiana*. Dar vlaha (româna) are similare - şi adesea mai ample! - "înrudiri" lexicale cu *toate limbile* care provin din această sursă. Nu o să ne surprindă faptul că acuzata listă de vreo... o sută de cuvinte înrudite în română şi albaneză, propusă acum o jumătate de veac de I.I.Russu, în realitate se dovedeşte de circa cinci ori mai mare!

Mai rămâne să menţionăm că numeroase cuvinte de origine comună prezente în cvasi-totalitatea limbilor "indoeuropene" par să-şi regăsească radicalul (sau cel puţin forma cea mai apropiată de presupusul proto-radical) în... daco-româna nord-dunăreană, în dialectele ei sud-dunărene, în corespondentele albaneze sau în "relicve" păstrate în cele două dialecte Retoromane din Alpi. E şi normal: acestea sunt idiomuri *din imediata apropiere a fostului Centru Danubian* şi e firesc să fi suferit alterări mai reduse decât idiomurile indoeuropene ajunse la mari distanţe, în spaţiu şi timp!...

Examinarea şi aprecierea limbii române (cu dialectele ei) nu ca "o limbă tânără, recentă, dezvoltată prin numeroase împrumuturi", ci drept o străveche urmaşă, directă şi acut învecinată geografic cu fostul Centru Danubian al "emisiei indo-europene". Aşadar, ca o *limbă creditoare şi nu debitoare,* va oferi cu siguranţă cercetătorilor surprize de proporţii. Surprizele acestea vor fi cu atât mai bine-venite cu cât demonstrarea pluridisciplinară tot mai amplă, mai cuprinzătoare, a unei veritabile *culturi geto-dacice proto-europene* pune în valoare proporţiile reale ale acestei străvechi etnii; şi nu doar artefactele puţine şi meschin comercializate pe pieţele de vechituri ale unui tribuleţ oarecare, căţărat pe câteva coaste de munte până când... "vitejii legionari ai Marii Rome" l-ar fi şters de pe faţa pământului şi din cărţile de istorie!....

O carte uitată

Mioara CĂLUŞIȚĂ ALECU

Teohari Antonescu a fost profesor de Arheologie la Universitatea din Iaşi. Cercetător împătimit, el a studiat multe vestigii arheologice. El le-a considerat dovezi care trebuiesc integrate în istorie. Studiul său asupra Columnei lui Traian cuprinde descifrarea faptelor dăltuite în ea; această lucrare a fost foarte apreciată. L-a pasionat înrudirea limbii române cu latina şi explicaţiile incredibile care justificau acest fapt.

Romanii au invadat Dacia în 106. Ei şi-au exercitat stăpânirea asupra Banatului, a Olteniei cu o fâşie de pământ îngustă peste Olt, şi a Ardealului până la Carpaţii Răsăriteni; aceasta s-a încheiat în 270-275. Stăpânirea lor a durat mai puţin de 200 de ani. Dobrogea au ocupat-o mai îndelung. Picior de roman n-a călcat în mijlocul şi în nordul Moldovei. În toate aceste provincii se vorbeşte o aceeaşi limbă. Transhumanţa ciobanilor ardeleni nu ar fi putut realiza această impresionantă unitate a limbii.

Nicolae Densuşianu afirma, că unitatea limbii române se explică prin vechimea ei pe acelaşi teritoriu.

Teohari Antonescu s-a străduit să găsească rădăcini vechi, care să explice înrudirea dintre română şi latină. El a coborât cu cercetările mai adânc în preistorie.

Încă din neolitic (acum 12.000-10.000 de ani) oamenii din zona Carpato-Histriană, care erau preponderent vânători şi culegători, au început să crească animale, să cultive pământul şi să-şi confecţioneze vase de lut. Condiţiile de viaţă s-au îmbunătăţit, populaţia a crescut şi a început să roiască pe teritoriile nelocuite, în special pe văile apelor. În relatărilor istoricilor antici, această vechie populaţie apărea sub numele de pelasgi, arieni, arimi, arimani, aramei (scythi). Vechia Indie s-a numit Aryavarat.

În 1901, **Teohari Antonescu** a publicat cartea **Dacia Patria primitivă arianã**, în Lumi uitate, Tipografia editorială DACIA. El şi-a argumentat ipoteza, afirmată încă din titlul cărţii sale, prin poziţia geografică a Daciei între diversele grupe de vorbitori de limbi ariene: irano-indiene, leto-slave, germane, celto-latine şi helene.

Teohari Antonescu şi-a continuat cercetările arheologice în lingvistică. El s-a folosit de dicţionarul aric stabilit de filologi pe baza limbilor, aşa zise ariene. A considerat că sunt moştenite din vechia limbă ariană cuvintele înrudite prin rădăcină dar şi prin sufix. Arienii dispersaţi au format multe cuvinte noi din elemente ariene. Cuvintele care numeau obiecte din habitatul iniţial, dar care nu existau în noul habitat au dispărut.

T. Antonescu a dedus că, la început, arienii au trăit într-o zonă cu climă temperată, cu mai mult de două anotimpuri, că erau sedentari, făceau agricultura cu unelte, trăiau şi în apropiere de munţi, cunoşteau locuinţe lacustre, dar şi marea. Condiţii de viaţă corespunzătoare nu au existat în nordul Europei (mai exact în sudul Scandinaviei), nici în stepele răsăritene – regiuni în care se presupunea că s-ar fi format arienii – dar erau asigurate de teritoriul Daciei. Tot el arăta că flora (fagul, mesteacănul, pinul) şi fauna (albina, leul) din Dacia corespundeau celei cunoscute de vechii arieni, ceea ce nu se putea spune despre mai vechile propuneri pentru locul de baştină al arienilor. De asemenea, a remarcat că grupele irano-indiene, slave şi armene, care ar fi emigrat la răsărit de Carpaţi spre întinsa stepă, au păstrat legături lingvistice mai strânse decât grupele germane, celto-latine şi helene. El s-a străduit să justifice căile de migrare pe dovezi arheologice.

De pildă, *direcţia invaziei italiote în peninsula Apenină se poate constata prin resturile de* ***terremare,*** *un fel de locuinţe lacustre italice, nu pe lacuri însă. Aşa spre exemplu, în partea de nord a Padului, terremarele sunt mai mult din epoca de piatră şi tocmai târziu de tot apare şi bronzul; la sudul fluviului însă, proporţia stă întoarsă şi anume, pătura de cultură cu obiecte de piatră e foarte neînsemnată. Pe când din contra, cea de bronz e groasă. Şi cu cât mergem spre sud, cu atât aceasta tinde să elimine pe cea de piatră, până ce la sud de Tibru, în câmpia romană rămâne singură. Acest fenomen arheologic se traduce astfel: terremarele cele mai vechi sunt la nord-estul Italiei şi cele mai noi la Tibru. Adică popoarele care au adus în ţinuturile Apenine acest nou tip de locuinţă au pătruns în Italia venind din Dacia, căci acolo ne-ar duce capătul liniei prelungite care ar lega Tibrul cu nord-estul Italiei. Pe de altă parte, fiindcă aceste terremare pretutindeni sunt însoţite de incineraţie, felul de îngropare al elementului aric italic, suntem nevoiţi să admitem, că terremarele sunt resturi de cultură ale elementului italic, iar nu ale altui popor.*

Astfel cartea lui T. Antonescu a argumentat înrudirea limbilor latină şi română prin rădăcinile comune ale limbilor dacă şi latină, dar nu i s-a dat atenţia cuvenită.

Cartea *Dacia Preistorică* apărută în 1913, după moartea autorului Nincolae Densuşianu, a prezentat rădăcinile

impresionant de vechi pelasgice-ariene-getice-dace ale românilor, dar nici aceasta nu a fost studiată cum ar fi trebuit.

Nicolae Miulescu în *Da.ksa God's Country,* publicată de I. C. Drăgan la ed. Nagard în 1973 arăta înrudiri între limba română şi sanscrită, limba vechii Indii. Asemănări de limbă de toponime româneşti cu nume de zei indieni argumentează că, din teritoriul Daciei, valuri de arieni au migrat spre răsărit, în jurul anului 3000 î. Hr. Cam pe la 1750 î. Hr., unii ar fi atins Indusul. S-au produs atunci primele înrudiri între tradiţiile româneşti şi cele sanscrite, sau acestea au rădăcini mai adânci?

Geto-Dacii s-au afirmat ca popor cu o limbă formată din vremuri foarte vechi. Cato-Maior scria că poeţii geţi au proslăvit faptele de vitejie ale eroilor lor, acompaniaţi la flaut, cu mult înainte de fondarea Romei.

Cucerirea Daciei de romani, în secolul II d. Hr. a adus un aport tehnic, dar a exploatat şi a sărăcit populaţia, a afectat grav tradiţia elitelor, unitatea statală şi puterea armată.

Năvălirile popoarelor migratoare au accentuat dezordinea, dar unii migratori, fiind arieno-indo-europeni nu au distrus şi limba autohtonilor. Jordanes/Jornandes scria în latină istoria goţilor. În aceasta afirma că goţii descind din geţi şi le atribuia istoria şi tradiţiile geţilor. Dimitrie Cantemir cita istorici ruşi şi poloni care spuneau că pecenegii erau scythi. M. Vinereanu afirma că hunii ar fi fost urmaşi ai scythilor şi cimerienilor. Şi Martin Opitz, în poemul Zlatna considera pe huni scythi. Hoardele de popoare migratoare care au năvălit peste geto-daci, în mare parte au trecut spre apus sau sud. Chiar şi cei care au stăpânit Dacia şi s-au stabilit în ea nu au fost numeroşi şi au fost asimilaţi de autohtoni. Dacia avea un adăpost temporar şi sigur în munţi şi în numeroase păduri, avea turme de vite şi un pământ roditor. Era o ţară bine populată, astfel că a supravieţuit întunecatului mileniu întâi, după care a renăscut cu noi forţe.

Deşi au suferit influenţe, în special latine şi slave, dacii au evoluat continuu şi, chiar dacă uneori au regresat, *ei şi-au păstrat tradiţiile,* fapt care a îndreptăţit pe Marija Gimbutas să afirme că ***România este vatra*** *a ceea ce am numit* ***Vechia Europă*** *o entitate culturală cuprinsă între 6500-3500 în. Hr.*

Se confirmă deducţiile lui Teohari Antonescu în cartea Dacia Patria primitivă ariană apărută în pragul secolului trecut!

Vechime şi identitate în muzica tradiţională românească

Prof. Univ. Dr. Vasile HERRMAN
Academia de Muzică „Gheorghe Dima" – Cluj Napoca.

Studiile şi cercetările ştiinţifice privind cântecul tradiţional (popular) al diferitelor naţionalităţi şi popoare de pe întreg globul par a cunoaşte, la început de veac XXI şi mileniu III, un anumit dezinteres. Dacă pe parcursul secolului trecut acest domeniu a cunoscut o adevărată vogă constituind un important sector al muzicologiei ştiinţifice, astăzi el pare – dacă nu abandonat – trecut, cel puţin, într-un con de umbră – rezultat al nepăsării şi dezinteresului. Cu toate acestea, încă mai persistă în lume zone geografice în care cântecul popular nu numai că nu a fost abandonat, dar este încă viu şi practicat cu dăruire şi competenţă. El este perceput de către cei cărora li se adresează ca un bun propriu şi, uneori, chiar sacru, care le satisface dorinţa de frumos şi de autoexprimare. Ba chiar, la unele popoare, mai ales extraeuropene, este singura modalitate de „a face cultură", de a avea o viaţă spirituală proprie.

În cadrul culturilor europene situaţia este, însă, diferită. Aici s-a pornit iniţial de la culturi populare, pentru ca apoi, după un anumit timp, să se treacă la o cultură făurită de oameni cu specializare: scriitori, arhitecţi, sculptori, pictori, muzicieni etc. S-a ajuns, în final, la stadiul în care manifestările culturale de sorginte populară fie să dispară, fie să intre în „patrimoniul cultural", adică să fie păstrate de instituţii special destinate a „conserva" tradiţiile odinioară vii şi practicate în mod curent.

Cultura românească are şi ea adânci rădăcini în artele tradiţionale moştenite din timpuri imemoriale. Aflate într-un stadiu preponderent rural cu rădăcini ancestrale, Ţările Române au trecut relativ recent de la cultura satului şi a concepţiilor sale, la o viaţă urbană capabilă să genereze o artă specific orăşenească. În aceste condiţii nu este de mirare că la noi se menţine un număr de tradiţii şi forme de spiritualitate populară care, în ciuda numeroaselor înrâuriri de sorginte eterogenă, rămân vii şi curent practicate. Muzica tradiţională (ţărănească) a românilor este o componentă esenţială a culturii lor şi păstrează, în mare măsură, un specific aparte care o detaşează de muzicile altor

popoare. La culturile popoarelor din apusul Europei rămâne preponderentă gândirea muzicală axată pe modul major şi minor, cu diferenţierile de rigoare ce rezultă din transpoziţiile acestuia pe întreg spectrul cromatic tradiţional al muzicii temperate. Astfel, muzica cultă europeană din ţările dezvoltate economic, este „emanată“ de modurile major şi minor care au dominat timp de aproape o jumătate de mileniu gândirea muzicienilor, dând naştere unei impresionante creaţii muzicale: simfonice, vocal (coral)-simfonice şi camerale.

În centrul şi estul continentului nostru însă, situaţia este diferită. Ţările din această zonă s-au menţinut până aproape la finele secolului trecut în sfera de gândire muzicală bazată în special pe moduri, iar înseşi bazele muzicii lor culte sunt constituite de o lume sonoră de sorginte populară, deşi esenţialmente modală.

Muzica românească cultă nu constituie nici ea o excepţie de la cele semnalate anterior. Principala ei coordonată este şi rămâne caracterul ancestral fie latent, fie exprimat cu voită claritate. Se poate, deci, afirma că, în muzica noastră se regăsesc ecourile unei lumi arhaice care s-a păstrat aproape intactă sau ale cărei sonorităţi fac referinţe directe sau latente la lumea cântecului tradiţional străvechi. Este regretabil faptul că muzicologia şi, mai ales, etnomuzicologia românească nu au reuşit să alcătuiască şi să publice acel necesar corpus al cântecului nostru popular, aşa cum au procedat, cu legitimă mândrie, unele ţări care ne înconjoară şi cu care avem graniţe comune. Un astfel de instrument al cercetării folclorice ar fi permis elucidarea multor fenomene deosebite din muzica noastră populară cum ar fi, de pildă, vechimea şi identitatea ei specifică. Aceste două coordonate de bază: vechimea şi identitatea apar ca direct responsabile de specificul şi originalitatea fiecărei muzici de sorginte folclorică şi, uneori, de calităţile unor muzici culte ale căror baze se regăsesc în folclor şi constituie ele însele o emanaţie a folclorului care le-a dat naştere.

Se poate afirma însă, că în muzica românească tradiţională a ţăranilor noştri, vechimea şi identitatea formează două coordonate inseparabile şi care, în anumite împrejurări, se condiţionează reciproc, având un însemnat rol în desemnarea specificului aparte. În aceste condiţii *şi* muzica noastră cultă, în anumite segmente ale ei, mai cu seamă în zona cu rădăcini latente sau declarate în cântarea tradiţională, va arăta trăsături aparte. Şi aceasta nu numai în desfăşurarea melodică, ci şi în diferitele combinaţii eterofone, în suprapunerile armonice rezultate din melodie, în ritmică şi chiar în unele combinaţii timbrale mai aparte.

Aşadar, identitatea şi vechimea, două faţete ale uneia şi aceleiaşi entităţi sonore care conlucrează în vederea stabilirii unui specific aparte, ne caracterizează iar teoreticieni şi comentatori afirmă că: „Folclorul este un segment de dezvoltare a oricărei societăţi şi nu poate fi înlăturat în niciun caz din istoria sa“ – aceasta, evident, privind identitatea unei colectivităţi. Cât priveşte vechimea, să-i dăm cuvântul lui Constantin Brăiloiu care, într-un studiu, afirmă: „*Pourtant, la voix des âges presumés muets ne s'est pas tué, et, sans doute, par quelque fenetre ouverte, les érudits penchés sur leur parchemins auraient-ils parfois pu l'entendre"*. Aşadar, în pofida afirmaţiilor unora care consideră că muzica epocilor vechi nu poate fi cunoscută, există, totuşi „ferestre deschise“ prin care adevăraţii eruditi pătrund în esenţa „erelor considerate a fi mute“ şi pe care adesea le pot înţelege în mod corect şi interpreta la justa lor valoare.

Binomul vechime – identitate rămâne, deci, un factor de înţelegere a unei anumite lumi sonore de esenţă folclorică ce determină culoarea specifică a unei culturi muzicale.

Modalitatea interpretării, atât a vechimii cât şi a identităţii unei muzici folclorice, stabileşte în general două criterii: a) cele obiective şi b) cele de natură subiectivă, ambele conducând la stabilirea ştiinţifică şi corectă a coordonatelor specifice ale obiectivului avut în vedere.

Vechimea reprezintă, neîndoios, o calitate esenţială a unei anume lumi folclorice şi poate fi stabilită prin studiul unor componente şi calităţi ale pieselor şi cântecelor pe care le însumează: ambitus, sisteme sonore, ritmică, profil melodic, mod de construire a formei, natura şi conţinutul textului, relaţia dintre melodie şi text, eventualitatea interdependenţei acestora. Ele se întrunesc într-un tot care formează criteriul obiectiv de evaluare a calităţilor ce atestă vechimea în timp. Acesta poate fi completat cu câteva criterii de natură subiectivă: impresia generală pe care un cântec sau o piesă instrumentală o lasă asupra ascultătorului, izul general de străvechi, de anstral, autenticitatea textului, limba acestuia si conţinutul ideatic.

În ceea ce priveşte textul, acesta reprezintă uneori aspecte de-a dreptul uluitoare. În cadrul unor colinde – care sunt cunoscute a fi cântece legate de un anume prilej, ca de exemplu Sărbătoarea Crăciunului şi, ca atare, se cântă doar o dată pe an, excepţie făcând colindele de Anul Nou, de Bobotează, de Paşte sau alte prilejuri speciale – textul prezintă, în câteva exemple, referiri la animale exotice, cum ar fi, de pildă, leul. Astfel, într-o colindă din Valea Lupului (zona Haţeg – Hunedoara) culeasă de Ilarion Cocişiu, textul relatează:

Pleacă june la vânatu
Florile-s flori dalbe de măru
Să-mi aducă-un leu legatu
.....

Se naşte întrebarea: rapsodul popular care a creat textul şi cei cărora colinda amintită li se adresează au cunoscut, oare, acest animal? În plus, ţăranii din vechime nu au auzit decât poate indirect despre o atare sălbăticiune care nu trăieşte în regiunile locuite de ei, ci la depărtări apreciabile. Mai mult, conform cronologiei stabilite de paleontologi, leul a trăit pe teritoriul ţării noastre în perioada musterian, adică cu 120.000 – 100.000 de ani înaintea lui Hristos (paleolitic), când a putut fi vânat de oamenii de pe aceste meleaguri (homo sapiens). Se pare, aşadar, că amintirea leului s-a păstrat în cântece şi, semnificativ, în cele legate de prilej, în colinde care, cântându-se o dată pe an, au putut perpetua imaginea unui animal dispărut de milenii.

De altfel, unii cercetători ai textelor folclorului românesc remarcă marea diversitate a acestora, precum şi originea lor precreştină: „Limba colindelor e de o mare bogăţie şi varietate, termeni dialectali, arhaisme, cuvinte de mult ieşite din uz, stau alături de forme lexicale vădind o mare mobilitate şi varietate“. De asemenea, colindele româneşti sunt văzute ca „exemplu de sincretism păgâno-creştin“. Aşadar, limba poate deveni un factor important, alături de melodie, în stabilirea vechimii. Nu este de mirare deci că unii cercetători au formulat denumirea unei noi discipline ştiinţifice: arheologia lingvistică. Astfel, cercetătoarea Mioara Căluşiţă-Alecu arată că: „Informaţiile descifrate în limbă se pot data şi cataloga după nivelul elementelor de limbă care au fost studiate: rădăcini de vorbire, cuvinte, expresii, materiale folclorice“. Şi, mai departe: „Rezultatele asupra limbii române sunt deosebit de bogate şi interesante deoarece limba română (...) s-a dezvoltat între Orient şi Occident (...). Tot astfel, în muzică este posibil a se stabili o disciplină incipientă: arheologia muzicală în care pot opera elemente de similitudini cu cele de lingvistică, dar cu specific aparte“. Despre aceasta însă, se va vorbi în paginile următoare.

Revenind la limbă şi la subiectul unor colinde precreştine, se remarcă prezenţa altor animale, cum ar fi, de pildă, şarpele. Astfel, Adrian Bucurescu, în „Dacia magică“, arată că: „În iconografia tracică balaurul nu apare întotdeauna cu cap de lup, ci ca un şarpe uriaş (...)“. Din mitofolclorul strămoşilor, lupta dintre zeu (Apollon) şi şarpele cel mare a trecut în balada românească Iovan Iorgovan?!

„*Fata cum vedea / Ea îl cunoştea / Că şarpe era*
Spaima o prindea /Tare că-mi fugea / Şi tare ţipa
Şerpele curea / Fata tăbăra / Şi mi-o ajungea
Coada-ncolăcea / La brâu o strângea.“

Scena descrisă în acest fragment de baladă aduce cu agresiunea unui şarpe exotic: Boa. Aşadar, încă o referire textuală cu privire la un animal de mult dispărut din ţinuturile locuite de români.

Dar un text popular, prin ideile pe care le exprimă, sugerează adesea vechimea ancestrală. Nu este de mirare dacă un poet consideră că un alt exemplu, cum ar fi balada „Mioriţa“, are o vechime de milenii: „Mioriţa e la origine sigur precreştină, ca şi colindele foarte vechi care sunt laice, în sensul că nu vorbesc despre naşterea lui Hristos, dar sunt tot religioase, numai că în altă accepţiune (...)“. În consecinţă, nu este de mirare că Mircea Eliade consideră: „concepţiile religioase ale geto-dacilor sunt cel puţin contemporane cu cele pe care le descifrăm în tradiţiile populare româneşti“.

Dar nu numai textele constituie, prin conţinut şi alcătuire, mărturii ale vechimii unor cântece, ci şi alte elemente, cum ar fi „motivele“ de pe cusăturile populare sau stilul artefactelor unor meşteri populari. Acestea se constituie, toate, într-un adevărat „corpus“ al componentelor care concură la stabilirea ambianţei în care s-au născut cântecele pe care le-au generat. Căci nu este de conceput ca, pentru naşterea şi perpetuarea în timp a unor melodii, să nu existe şi o ambianţă locativă (arhitectură populară) sau plastică, în care acesta sau acestea să se manifeste şi să răsune. Cântecul, casa, obiectele de artizanat, îmbrăcămintea, toate reprezintă un tot perfect închegat şi amortizat cu natura care-l înconjoară şi chiar îl determină. Acest „tot“ porneşte însă de undeva şi are rădăcini istorice străvechi: „(...) motivele care împodobeau ceramica de Cucuteni se regăsesc şi astăzi în costumele populare româneşti, în arta populară, pe ouăle încondeiate (...) basmele şi doinele noastre păstrează străvechi tipare neolitice (s.n.) transmise din generaţie în generaţie (...)“ susţine cercetătoarea lingvistică Aurora Peţan. Tot astfel, putem semnala calităţi străvechi arhaice şi în cântecele tradiţionale româneşti, care se „armonizează“ cu motivele decorative şi obiectele de veşmânt şi artă populară artizanală.

Melodica pieselor vocale sau instrumentale din folclorul muzical românesc se bazează pe moduri sau pe sisteme de organizare muzicală premodală. Acest fapt reprezintă un indiciu obiectiv al vechimii lor. Antichitatea a lăsat în muzică o amprentă de neconfundat, cea modală, pre sau pentatonică. Un om de cultură al antichităţii, este vorba de Strabon, arată că: „Muzica în întregimea ei este socotită tracică şi asiatică (...) şi cei care au practicat vechea muzică se spune că erau tot traci (...)“. Aşadar, atât documente scrise ale unor autori antici, cât şi studiile contemporane privind folclorul nu fac altceva decât să confirme vechimea şi autenticitatea acestuia.

Considerații asupra unui complex descoperit în proximitatea Sarmizegetusei Regia Un experiment arheologico-judiciar

Conf. Univ. Dr. Marius CIUTA
Dr. Gabriel RUSTOIU

Preliminarii

În luna mai a anului 2000 – an în care gazda Sesiunii Naționale de Rapoarte Arheologice a fost chiar Muzeul Național al Civilizației Dacice şi Romane din Deva – lumea arheologică românească lua contact, pentru prima oară, cu un zvon privitor la unele „brățări dacice“ masive, din aur, descoperite de „braconierii arheologici“, despre care se ştia, prin intermediul aceloraşi zvonuri, că luau cu asalt zona cetăților dacice din Munții Orăştiei. Informațiile erau extrem de trunchiate, evazive, contradictorii chiar, ideea principală fiind aceea că ar fi existat fotografii ale pieselor amintite, înfățişând brățări de mari dimensiuni, care circulau în lumea interlopă deveană în scopul găsirii unor potențiali cumpărători.

Informația a fost întâmpinată cu reticență, cunoştințele de specialitate legate de metalurgia aurului la daci fiind destul de puține, lacunare, problema în sine ridicând o serie de semne de întrebare în bibliografia de specialitate, bazate mai mult pe supoziții apriorice decât pe cercetări directe (în lipsa efectivă a unor astfel de artefacte). Neexistând dovezi concrete şi alternându-se tăcerea asupra subiectului, zvonurile au devenit un „mit”, majoritatea arheologilor fiind tot mai convinşi, o dată cu trecerea timpului, de faptul că piesele cu pricina nu au existat niciodată şi că doar mințile înfierbântate ale unor braconieri arheologici au lansat aceste zvonuri nefondate, din motive greu de înțeles...

O dată cu deschiderea dosarului penal 45/P/2005, problema „brățărilor dacice“ a revenit în actualitate, într-o manieră mult mai concretă (şi mediatizată) de această dată. Urmărind rechizitoriul dosarului mai sus amintit, aflăm, prin intermediul persoanelor care au efectuat detecțiile şi săpătura efectivă, neautorizată, faptul că în anul 2000, în luna mai, în punctul numit „Căprăreața“ situat în imediata apropiere a zonei sanctuarelor de la *Sarmizegetusa Regia*, în urma a numeroase „baleieri“ cu detectorul de metale a teraselor cercetate arheologic anterior, s-a trecut la prospectarea pantelor puternic înclinate, ocazie cu care a fost detectată **o groapă** acoperită cu lespezi mari de micaşist, de mari dimensiuni, în interiorul căreia, după îndepărtarea acestora, au fost sesizate două compartimente distincte, suprapuse, de formă relativ triunghiulară, realizate tot din lespezi, conținând 6 (şase), respectiv 4 (patru) piese multispiralice din aur, de diferite dimensiuni, depuse perechi, în sensul că cele de dimensiuni mai mici erau introduse în interiorul celor de dimensiuni mari.

Evenimentele ce au urmat acestei descoperiri, respectiv „traseul” urmat de piesele arheologice menționate şi persoanele implicate în „comercializarea”

lor, nu fac obiectul acestei lucrări – ele fiind cuprinse dealtfel în rechizitoriul dosarului mai sus amintit, parte a unui proces penal aflat în curs de desfăşurare – însă, în conformitate cu modul de desfăşurare al unui astfel de demers juridic, expertizarea tehnico-ştiinţifică a contextului în care s-au păstrat artefactele a devenit o activitate pe cât de obligatorie pe atât de necesară în obţinerea mijloacelor de probă care să facă posibilă înţelegerea (atât de către organele de urmărire penală cât şi de către instanţa de judecată), a modului în care evoluează un context arheologic în timp, de la crearea sa, la descoperire şi chiar, după acest moment, a raţiunilor care au stat la depunerea (abandonarea?) pieselor în discuţie, în acel context.

O premisă esenţială a oricărui demers arheologic este aceea conform căreia orice cercetare (săpătură) într-un context arheologic (fie ea avizată sau neavizată, de specialitate sau „profană“) duce la o distrugere ireversibilă a caracteristicilor, posibilitatea reconstituirii depinzând, hotărâtor, de modul de surprindere şi înregistrare a „urmelor“ lăsate în decursul „descoperirii“ acestuia precum şi, după acest moment, observabile.

Orice context arheologic este un experiment unic, irepetabil, motiv pentru care, în reconstituirea „tabloului puzzle“ a caracteristicilor acestuia şi a evoluţiei sale în timp, este necesară o minuţioasă descriere şi analiză a informaţiilor culese la faţa locului, fiecare detaliu, cât de insignifiant la prima vedere, dovedindu-se a fi deosebit de important în reconstituirea finală a întregului. Din acest punct de vedere, metodologia muncii arheologului expert se aseamănă, până la identitate uneori, cu aceea a expertului criminalist.

Pentru realizarea studiului tehnic, preliminar, de faţă, am avut la dispoziţie, alături de declaraţiile martorilor oculari, participanţi la descoperirea şi golirea propriu-zisă a gropii aflate în atenţia noastră, rezultatele observaţiilor obţinute cu ocazia cercetării criminalistice la faţa locului.

Localizare şi istoric al cercetărilor

Deplasarea efectuată în scopul investigării criminalistice a contextului arheologic, având ca scop localizarea, identificarea, analizarea, reconstituirea şi ridicarea contextului, a avut loc în data de 11 iulie 2006, practic, la o distanţă de şase ani şi două luni de la momentul *primei excavări* a gropii de către braconierii siturilor arheologice.

Complexul aflat în atenţia noastră este localizat în punctul „Căprăreaţa“, aflat la circa 600 metri spre est – sud-est de zona incintei sacre a *Sarmizegetusei Regia*, pe valea unui afluent secundar (torent) de dreapta a râului Godeanu – o vale relativ îngustă, orientată dinspre nord spre sud, ce coboară în terase succesive, relativ plane, întrerupte de pante abrupte, cu deschidere spre râul Godeanu (la sud) – pe o pantă care închide partea estică a unei astfel de terase (Muchia Căprăreţei), cu expunere spre vest, deosebit de înclinată, având un unghi de circa 70°.

Valea torentului care delimitează punctul Căprăreaţa are o formă triunghiulară, cu baza spre râu, în locul în care, cândva, se aflau, în imediata apropiere a drumului forestier, două construcţii din cărămidă, actualmente distruse. Ambii versanţi care închid lateral valea sunt caracterizaţi de prezenţa masivă a pădurii de fag, relativ tânără, precum şi a unor „pinteni“ din micaşist, dispuşi îndeosebi pe rama superioară a versanţilor (pe cumpăna apelor).

La o distanţă de aproximativ 400 metri, spre nord, faţă de drumul forestier, pe partea dreaptă a văii care se îngustează, deasupra uneia din terasele bine conturate (şi intens „cercetate“ de braconieri, dovadă fiind frecventele gropi lăsate de vetre de foc, am localizat complexul aflat în discuţie, dominat fiind de un pinten de micaşist, de fapt o stâncă de mari dimensiuni (cca 3x3 m), de formă oarecum trapezoidală, aflată la circa 3,5–4 metri deasupra gropii şi pe cumpăna apelor dintre valea Căprăreţei şi valea cu care se învecinează spre est. Stânca se află într-o poziţie dominantă faţă de întreaga zonă, delimitând atât cele două văi cât şi Muchia Căprăreţei în ansamblul ei.

Punctul „Căprăreaţa“ a fost cercetat în anii 70 de un colectiv condus de dr. H. Daicoviciu, dovedindu-se faptul că aceste terase reprezintă de fapt arealul fostelor ateliere de fierărie, care deserveau, cel mai probabil, aşezările şi cetatea dacică de la Sarmizegetusa Regia. Zona apare în literatura de specialitate şi sub denumirea de „cartier de est” al capitalei regatului dac.

Întregul areal este acoperit actualmente de o pădure tânără de fag (cu vârste între 30–40 ani), fapt ce pare a avea implicaţii cu privire la înţelegerea situaţiei existente anterior (secole, milenii), respectiv asupra situaţiei în care a fost posibil ca acest complex să treacă nederanjat şi neobservat atâta timp, în condiţiile prezenţei unei vegetaţii forestiere bogate. Fotografiile de la jumătatea secolului XX ale sitului, din timpul cercetărilor arheologice aflate la debut, dovedesc existenţa unor fagi seculari, care au îngreunat dealtfel cercetările arheologice. Mai mult, din diferite surse, inclusiv fotografiile aeriene ale arealului realizate în anii 70 ai secolului trecut, rezultă faptul că punctul Căprăreaţa a fost masiv defrişat la sfârşitul secolului, zona fiind exploatată forestier.

Descrierea complexului

Surprinderea detaliilor legate de caracteristicile gropii se constituie ca un demers tehnic, descriptiv-analitic, bazat exclusiv pe observaţiile directe şi datele obţinute cu ocazia cercetării la faţa locului.

Un prim element de identificare, asupra căruia dorim să insistăm, care a făcut posibilă identificarea complexului, este stânca ce „străjuieşte“ complexul, dinspre est, la o distanţă de 4,5 metri. Prezenţa acesteia în imediata apropiere (circa 5 paşi) are multiple implicaţii. Cu siguranţă că ea ar fi putut avea rolul unui semn de recunoaştere, prin poziţia, dimensiunea şi forma sa, dar şi de element de protejare a gropii în cazul alunecărilor de teren (inerente unei pante abrupte), a tasărilor, a posibilelor căderi de arbori şi dezrădăcinări. Forma stâncii, aproximativ piramidală, cu planul situat spre vest (spre groapă şi terasă) dispus aproape perfect vertical, cu aspectul general de tetraedru care marchează un punct, respectiv o formă de relief bine precizată, ne face să considerăm că prezenţa sa nu este deloc întâmplătoare. În aceeaşi manieră în care azi el reprezintă cel mai evident şi sigur punct de reper pentru localizarea gropii, cu siguranţă că şi la momentul realizării gropii, situarea sa topografică a fost un excelent sistem de referinţă, aflat la extremitatea estică a aşezării civile. Dealtfel, pe vârful stâncii se ajunge uşor, partea superioară a acesteia având aspectul unei rampe, cu acces dinspre cumpăna apelor.

Mai mult, cu titlu de ipoteză de lucru, avansăm posibilitatea ca dimensiunea şi forma stâncii în sine, prin verticalitatea sa în primul rând şi prin unele detalii „decorative” care ar fi putut dispărea o dată cu trecerea timpului, să fi constituit, ele însele, elemente de recunoaştere cu semnificaţie simbolistică, bine precizată pentru cei care au ales ca loc de depunere a artefactelor groapa aflată în atenţia noastră.

Dealtfel, groapa se află pe loc uşor îndreptat, ca o mică terasă cu dimensiunile de circa 0,5 x 0,5 metri, această particularitate fiind cea care a făcut şi ea posibilă, credem, păstrarea nealterată în timp a complexului, în pofida pantei generale extrem de accentuate a versantului ce coboară dinspre stâncă spre terasă.

La momentul localizării gropii, cu ocazia experimentului criminalistic, aceasta era acoperită, parţial, de un covor vegetal, omniprezent, compus din frunze, muşchi, resturi vegetale şi fragmente de micaşist, acestea fiind rezultatul fenomenelor naturale petrecute în ultimii 5 ani de la ultima activitate antropică efectuată în interiorul gropii.

Pentru reconstituirea dimensiunilor şi formei gropii, am procedat la îndepărtarea cu atenţie a depunerilor recente de vegetale, pământ şi pietre, în scopul curăţirii interioare a contextului. Totodată s-a procedat la îndepărtarea covorului de resturi vegetale din imediata apropiere a deschiderii gropii, în scopul surprinderii oricăror elemente sau materiale care să facă posibilă reconstituirea operaţiunilor de golire a acesteia, ocazie cu care am descoperit mai multe lespezi din micaşist, de dimensiuni reduse, împrăştiate în special în partea stângă a gropii, privind spre amonte, spre stâncă.

Complexul s-a dovedit a avea o formă relativ rotundă la deschiderea superioară, uşor alungită pe axul nord-sud, unde diametrul maxim atinge aproximativ 1 metru, în vreme ce diametrul minim este de 0,8 metri.

În timpul curăţirii, la adâncimea de circa 30–40 centimetri erau vizibile extremităţile superioare ale două lespezi, de mai mari dimensiuni (60 x 40 cm), de formă relativ rectangulară, masive, care, prin poziţia lor firească, indicau faptul că au fost *împinse în groapă*, fapt confirmat în urma observării filmului judiciar din anul 2001, din care reiese faptul că ele erau situate, la vremea respectivă, *în afara gropii,* unde au fost abandonate, cel mai probabil, în mai 2000, imediat după descoperirea complexului cu ajutorul detectorului şi înainte de scoaterea pieselor arheologice din context. Prin urmare, poziţia lor în groapă, la momentul experimentului, s-a dovedit a fi una secundară.

Dimensiunea şi configuraţia complexului au fost influenţate, fără îndoială, de cei 6 ani care au trecut de la golirea sa, pereţii verticali surpându-se în timp, lărgind astfel deschiderea ei, iar pământul depus pe fundul ei reducând substanţial adâncimea originală a gropii. După îndepărtarea depunerilor vegetale din groapă, am constatat faptul că singurele lespezi aflate în interiorul acesteia erau şi cele mai mari, anterior amintite.

La îndepărtarea covorului vegetal, în zona exterioară, respectiv panta inferioară a gropii, au fost descoperite 18 lespezi din micaşist, de mai mici dimensiuni, dispuse risipit, care dau impresia că ar „curge“, păstrând, cel mai probabil, dispunerea (configuraţia) în care ele au fost aruncate (abandonate) în procesul golirii gropii în anul 2000. Devine evident faptul că braconierii arheologici nu au avut niciun interes să păstreze contextul în sine, mai ales ca apariţia celei de a doua aşa-zise „încăperi“ a gropii, realizată tot din lespezi, aflate sub prima, i-a determinat să golească în întregime complexul, în speranţa găsirii şi a altor piese similare. Modul de dispunere a lor indică faptul că cel care a săpat, a scos lespezile şi le-a aruncat pe marginea gropii era (sau erau) stângaci.

Niciuna din lespezile descoperite (în interiorul sau în afara gropii) nu prezintă urme de prelucrare, ele având forme neregulate; naturale, nefasonate, dovedind faptul că ele au fost culese de către cei care au săpat groapa, în antichitate, direct din perimetrul înconjurător, astfel de lespezi fiind relativ numeroase la suprafaţă, pe terasele şi versanţii văii Căprăreaţa. Dimensiunile lor însă dovedesc o anumită grijă în ceea ce priveşte alegerea lor, o protejare eficientă a conţinutului complexului adâncit.

După scoaterea lespezilor şi îndepărtarea depunerilor vegetale recente, s-a procedat la golirea atentă a solului din partea inferioară a gropii; diferenţele de consistenţă fiind cele care au putut dovedi astfel limita originală a gropii

antice (sau cea uşor adâncită de către braconierii aflaţi în situaţia de a nu scăpa vreun obiect nerecuperat din groapă, care au depăşit, cu siguranţă, fundul original, antic, al complexului).

Solul din groapă este unul specific de pădure, bogat în humus şi relativ afânat, uşor de săpat; groapa nu se adânceşte direct în stâncă, ci într-un sol galben-argilos, loessoid, ce conţine resturi de la dezagregările mecanice ale rocilor micaşistice, ce constituie fundamentul geologic al văii. Totuşi, în apropierea părţii inferioare actuale a gropii este vizibil, parţial „patul de stâncă“ al gropii.

Forma interioară a gropii este în general semisferică, uşor alungită, relativ regulată, având o adâncime de circa 90–95 centimetri la partea superioară (în amonte) şi 80–75 centimetri la cea inferioară (în aval).

După golirea completă, s-a procedat la realizarea experimentului de reconstituire pe baza declaraţiei unuia dintre martori, respectiv la verificarea situaţiei în care lespezile recuperate din preajma gropii pot căptuşi („placa“) complexul în interior şi dacă lespezile de mari dimensiuni puteau căpăcui (sigila, închide) complexul, în forma sa originală.

Experimentul a dovedit faptul că lespezile acopereau în întregime suprafaţa interioară a gropii, planul format de lespezile de mari dimensiuni fiind întrecut cu circa 5–10 centimetri de deschiderea gropii, în decursul celor 6 ani de la abandonare – situaţie care confirmă posibilitatea dispunerii originale a lor în *interiorul gropii*;

Groapa iniţială, din spusele unuia dintre martori, avea o depunere de pământ relativ compact şi moale, care prezintă toate elementele caracteristice ale unui complex cu umplere rapidă, naturală.

Toate lespezile aflate în preajma şi în interiorul gropii au fost recuperate şi depuse la Muzeul Naţional al Unirii din Alba Iulia, în vederea posibilei reconstituiri virtuale a complexului, dar şi pentru efectuarea de analize fizico-chimice (respectiv asupra depunerilor specifice de pe suprafaţa lor), dacă situaţia o cere, în scopul utilizării concluziilor ca probe. Din acest motiv ele nu au fost curăţate, sub nicio formă, pământul şi depunerile caracteristice de pe suprafaţa lor putând fi expertizate pentru asocierea lor, prin comparaţie, cu cele recuperabile de pe piesele arheologice.

Concluzii preliminarii

În stadiul actual al investigaţiilor, există o serie de certitudini legate de groapa acoperită în punctul Căprăreaţa, însă există şi necunoscute, respectiv se ridică mai multe semne de întrebare în legătură cu cele aflate.

Una din întrebări, frecvent avansate de nespecialişti, este legată de necesitatea explicării realităţii conform căreia contextul în discuţie nu a fost descoperit în cadrul cercetărilor arheologice. Răspunsul este, credem, simplu: dimensiunile sitului arheologic de la Sarmizegetusa Regia (fie doar al aşezării civile) sunt estimate undeva la ordinul zecilor de hectare, iar complexul, după cum am arătat, se află pe o pantă deosebit de abruptă şi stâncoasă, dificil de abordat şi fie doar pentru simpla trecere şi cu atât mai dificil pentru un demers „clasic“ de cercetare arheologică prin săpătură sau prin detecţie magnetică. Oricum, descoperirea acestui complex, alături de altele, relativ similare se pare, descoperite pe astfel de versanţi abrupţi, stâncoşi, la limitele exterioare (estice) ale aşezărilor civile, este de natură să arunce o nouă perspectivă asupra locurilor utilizate în antichitate pentru depunerea (abandonarea) unor artefacte cu semnificaţie specială, cultică.

Poziţia topografică a complexului, în contextul general al sitului arheologic, precum şi în contextul particular al „cartierului de est“, cunoscut drept zonă a atelierelor metalurgice ce deserveau aşezarea civilă şi cetatea, are, din capul locului, o semnificaţie aparte în cadrul demersului privind interpretarea funcţionalităţii acestuia.

Alături de poziția sa în cadrul arealului, tehnica de realizare a gropii oferă o serie de informații. Faptul că lespezile nu sunt prelucrate, că prin modul lor de dispunere nu dovedesc intenția ca ele să fie cunoscute şi, cu atât mai puțin, expuse vederii, modul în care a fost „placată“, respectiv acoperită, cu lespezi, dovedesc faptul că ne aflăm, cel mai probabil, în fața unui complex ce nu avea o destinație publică, respectiv o funcționalitate care să presupună desfăşurarea unor ceremoniale sacre.

Grija cu care au fost dispuse lespezile, chiar nefasonate, suprapunerea lor judicioasă, în aşa fel încât conținutul gropii să nu fie afectat în timp de fenomene naturale dovedesc faptul că nu este vorba de o abandonare grăbită a acestor artefacte, ci despre o depunere bine gândită, premeditată, proiectată.

Indiscutabil, în stadiul actual al investigațiilor de natură istorică, cea mai evidentă întrebare este aceea legată de semnificația şi simbolistica acestui complex. Avem de a face cu o groapă rituală, votivă, bothros, groapă de abandon, cu un tezaur rezultat al monopolului regal, cu o trusă rituală de ceremonial al preoților, cu părți din xostumul ceremonial al regelui etc.

Conținutul complexului, şi, prin extrapolare, ansamblul acestuia, nu par să reprezinte un „tezaur“, în accepțiunea clasică a termenului, respectiv nu par să reprezinte o acumulare, în timp, a unor obiecte eterogene, diverse, cu rol şi funcționalitate diferită, având o anumită valoare intrinsecă, ci sunt compuşi din acelaşi tip de piese, identice ca funcționalitate şi semnificație.

Brățările de aur nu reprezintă obiecte care să fi avut ca scop utilizarea în cadrul unor ceremonii cu destinație „populară“. Utilizarea lor duce cu gândul, mai degrabă, la ceremonii închise, inițiatice, ocultate, la care participa doar o pătură subțire a persoanelor cu poziții importante în stat: casa regală, fruntaşii cetăților, nobilii aflați în anturajul regal şi, bineînțeles, casta marilor preoți.

Astfel se explică prezența unor piese similare (identice?) realizate din argint (de către nobilii mai importanți, fruntaşii cetăților) şi lipsa unor piese asemănătoare din bronz, fier sau alte materiale. Ele nu apar nici în izvoarele scrise şi nici în reprezentările figurative ale epocii.

Mult mai probabilă, la momentul de față, pare a fi ipoteza interpretării întregului ansamblu ca o depunere votivă, aparținând unui complex de cult, obiectele constituind, probabil, o ofrandă, având în vedere fapte arheologice similare, dar şi amănuntele legate de dimensiunile, calitatea, numărul şi aspectul pieselor, cu deosebire faptul că obiectele de aur, rarisime deocamdată pentru această perioadă a civilizației geto-dacice, nu poartă urme tipice de uzură, datorate folosirii frecvente. Starea de conservare a artefactelor, excepțională, este cea care ridică, de altfel, noi semne de întrebare.

Semnificația lor spirituală este acceptabilă în măsura în care se cunoaşte faptul că, în perioada clasică de dezvoltare a civilizației geto-dace (secolele II c. Chr. – II p. Chr.), în paralel cu evoluția politică puternic manifestată (naşterea unor state şi afirmarea politică a acestora pe plan extern, prin participarea la conflicte cu statul roman în plină expansiune) şi apariția aşezărilor fortificate ridicate pe înălțimi, asistăm la apariția unor manifestări religioase care includ, pe lângă construirea de numeroase sanctuare, amenajarea de gropi cu caracter cultic, în care se depun ofrande – ex voto – zeilor chtonieni (subpământeni). Aceste depuneri – votive – includ obiecte diverse, din metal prețios, cu precădere din argint – obiecte de podoabă, vase decorate, uneori monede.

Cu titlul de ipoteză de lucru, în condițiile în care informațiile cu privire la prezența şi a altor complexe similare în punctul Căprăreața (mai precis Muchia Căprăreței), nu este exclusă ideea conform căreia această zonă accidentată situată la extremitatea Sarmizegetusei Regia poate constitui ceea ce geograful şi istoricul antic Strabon (cca 63 a CHR. – 19 p. Chr.) numea în lucrarea sa – *Geographia*, VII, 3, 5, *Cogaionon* – „Muntele sfânt“ al geto-dacilor.

Spirale de aur din Munții Orăştiei autentice artefacte ale spiritualității dacice

Dr. Barbara DEPPERT-LIPPITZ

I. Introducere

Deja, de la o primă privire asupra celor nouă spirale de aur cu terminații în formă de şarpe, se observă concordanța tipologică cu spiralele din argint corespunzătoare, care sunt cunoscute, în parte, încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Acestea au fost găsite de-a lungul timpului în special în Transilvania şi Banat, dar şi în alte părți ale României sau în mod excepțional, în sudul Dunării, pe teritoriul actual al Serbiei şi Bulgariei. La fel ca şi cele din argint, toate piesele din aur constau într-o spirală răsucită de mai multe ori dintr-o bară metalică groasă şi rotundă. Capetele spiralei sunt deschise şi aplatizate având reprezentarea unui şarpe. Această reprezentare se compune din trei părți consecutive. Prima parte de la vârful spiralei reprezintă un cap de şarpe cu o frunte ce se descarcă larg pe ambele părți laterale şi un bot tăiat bont care, privit din față, apare aproape rotund sau oval. Remarcabilul contur exterior al capului este completat de către un desen interior gravat cu precizie. Linii netede adâncite, iar la unele piese şi linii punctuate, impart capul privit de sus în jumătăți identice, prin intermediul unei axe centrale. Fiecare dintre acestea este delimitată în partea superioară de către caneluri mari în formă de semicerc ce se micşorează către exterior şi de către un nas ascuțit conturat şi avântat, cu baza poziționată clar față de cele două părți. Pe părțile laterale sunt redați ochii şi botul, acesta din urmă având, de cele mai multe ori, reprezentați şi dinți. Capului îi urmează partea următoare, un gât dreptunghiular, încadrat de două margini înălțate. Cele două margini prezintă, fiecare, câte un singur şir de pene iar câmpul dreptunghiular şi plat prezintă fie un décor dens format din rânduri trasate fin, dispuse sub forma unui model de os de peşte, fie un model sub formă de romb. Fără a se realiza o trecere la a treia parte, gâtului îl urmează o serie de elemente reprezentate plastic în formă de inimă, care se micşorează continuu păstrându-şi însă forma. Această ultimă parte a reprezentării de şarpe se termină printr-o trecere prelucrată care se subțiază într-atât încât diametrul său final corespunde cu cel al barei metalice rotunde.

Fiecare element se compune din amprenta unui poanson şi dintr-un chenar decorative ce îl înconjoară. Amprentele poansonului prezintă un model de frunză cu nervură mediană, din care pornesc oblic nervure laterale. În literatura arheologică de până acum, motivul este denumit „palmetă". Deşi această intrepretare este cu siguranță greşită, deoarece nu este vorba de motive florale, denumirea se păstrează în continuare din motive de convenție.

Reprezentarea compusă din trei părți (capul de şarpe, ornamental dreptunghiular şi palmetele), puternic stilizată, a fost interpretată în știință ca şi combinația dintre protomă animală şi un ornament vegetal, respective floral. Această interpretare este de înțeles deoarece, din cauza curburilor spiralei, observatorul vede tot timpul doar o singură parte a reprezentării. Însă, încă de la primele documente publicate privind spiralele de argint în formă de şarpe de acelaşi tip, în care relieful a fost reprezentat în mod complet şi continuu bidimensional ca şi desen, se arată că este vorba în mod clar de reprezentarea unui şarpe întreg cu capul ascuțit şi gura în formă de bot, urmat de o parte care redă gâtul încadrat de pene şi care se termină cu o coadă ascuțită.

Numărul cunoscut al acestui tip de spirale de argint în formă de şarpe a crescut pe parcursul a circa 150 de ani la un total de 27 de exemplare, din care o parte a devenit cunoscută întâmplător şi, de obicei, în urma unor descoperiri

isolate. Puține piese care fac parte dintr-un complex de descoperiri datate, vorbesc despre apariția acestui tip în prima jumătate a secolului I î.Chr. Această datare a fost propusă deja de V. Pârvan, unul dintre primii oameni de știință care au recunoscut importanța deosebită a acestor piese în cadrul artei dacice de prelucrare a argintului, în anul 1926, în publicația sa fundamentală pentru arheologia României. În ciuda metodelor moderne de cercetare arheologică, până de foarte curând nu a fost posibilă o datare exactă, precum și o analiză precisă și detaliată a spiralelor de argint.

Deși brățările dacice spiralate din argint reprezintă, cu siguranță, un punct culminant al virtuozității argintarilor daci din punct de vedere artistic și etnic, nu trebuie trecut cu vederea faptul că între exemplarele păstrate există clare diferențe calitative, în parte, mari. Pe lângă unele exemplare, realizate la cel mai înalt nivel meșteșugăresc și artistic, cum ar fi spirala de la Orăștie păstrată la *Kunsthistorichen Museum* din Viena, există și piese al căror décor este atât de simplificat, încât acestea trebuie să fi fost realizate de către meșteri cărora prototipul le era cunoscut doar din descrieri. Cât de mult a degenerat tipul de bază (care era, în mod evident, fix), din necunoaștere sau poate și din cauza intervalelor mari de timp, este ilustrat de cazul unui inel din argint de același tip din descoperirea de la Bare, un tezaur dacic din argint găsit la sud de Dunăre. Acest tezaur, având în vedere monedele găsite în el, nu putea să fi ajuns sub pământ înainte de anul 81, respectiv 89 d.Chr. Reprezentarea șarpelui, redusă la conturul exterior și doi ochi mari în formă de cerc, cu un fel de model de os de pește pe gât, ne face doar să intuim tipul inițial. În același timp însă, inelul evidențiază și importanța, evident foarte mare, pe care o aveau spiralele inițiale, chiar și spre sfârșitul secolului I d.Chr. Pe lângă întrebarea referitoare la datarea spiralelor de argint și la durata producerii lor, mai apare și cea a numărului lor. Diversificarea bogată a calității celor 27 de exemplare cunoscute ne face să credem că acest tip a fost realizat fie într-o perioadă de timp mai lungă, fie în aceeași perioadă de timp, însă de către mai mulți meșteșugari, cu grade de iscusință diferite. Contrar acestei situații, cele nouă spirale de aur cunoscute până acum prezintă un grad de omogenitate atât de ridicat, încât se poate aprecia că acestea au fost realizate într-un interval de timp relativ scurt, dacă nu chiar în aceeași perioadă de timp. În afară de aceasta, trebuie plecat de la considerația că, atât în ceea ce privesc spiralele de argint cât și cele de aur, piesele cunoscute reprezintă doar o fracțiune a numărului în care au fost realizate inițial.

Cercetările efectuate de către arheologul român F. Medeleț, din anii șaptezeci până în anii nouăzeci ai secolului trecut, asupra așa-numitelor *palmete* ale spiralelor de argint, au arătat că la șase din cele 27 de spirale, capetele fuseseră inițial aurite cu o varietate de aur de culoare „galben-lămâie“ specifică Transilvaniei, adică un aur cu un conținut ridicat de argint. Aurirea se întinde, potrivit literaturii de specialitate, de la capul șarpelui și până la ultima „palmetă“ mică, acoperind așadar toate părțile șarpelui. Ea dovedește nu doar semnificația deosebită a motivului, ci ar putea fi înțeleasă și ca un indiciu că brățările spiralate de același tip au fost realizate și în aur. Așadar, în principiu, nu a fost o surpriză atunci când a fost descoperită grupa celor 15 spirale mari din aur de același tip în Munții Orăștiei la locul numit Căprăreața. Brusc, cantitatea spiralelor dacice în formă de șarpe decorate cu palmete a crescut de la 27 la 42 de exemplare. Spre deosebire de cele 27 de spirale de argint care au diferențe de ordin calitativ semnificative, cele nouă spirale de aur care se află la dispoziția cercetării științifice (din grupul inițial de 15) sunt toate de aceeași calitate ridicată ca și cele mai bune dintre spiralele de argint, atât în ce privește concepția artistică, cât și privind realizarea meșteșugărească. Corespondența dintre spiralele de aur și cele mai bune dintre cele de argint este atât de mare, încât trebuie presupus că acestea provin dintr-un singur atelier. Este remarcabil faptul că artizanii daci care au lucrat acolo au utilizat tehnici de fabricare care sunt atât de neobișnuite pentru arta antică a prelucrării aurului în culturile mediteraneene înconjurătoare, încât nici măcar nu sunt menționate în manualele referitoare la arta prelucrării aurului la greci și romani.

2. Arta antică a prelucrării aurului

Pentru a putea înțelege particularitățile tehnice neobișnuite ale spiralelor dacice din aur este necesară prezentarea unei scurte imagini de ansamblu asupra principiilor de bază ale meșteșugului prelucrării aurului de la grecii învecinați. Arta prelucrării aurului la greci – acest lucru este la fel de valabil pentru toate celelalte culture ale Antichității din Asia Mică și până în Spania, de la civilizația egipteană până la cea etruscă și

de la primul aur al omenirii până în Antichitatea târzie – a fost caracterizată prin preocuparea sau/şi prin necesitatea economică de a crea obiecte folosind cantităţi de material preţios cât de mici posibil, a căror greutate redusă să nu se observe. Metalul preţios a fost pe toată perioada Antichităţii rar şi scump, manopera însă era ieftină. Din punct de vedere stilistic, arta prelucrării aurului la greci a fost marcantă din perioada arhaică timpurie şi până în perioada elenistică târzie de motive naturaliste, care trebuiau reprezentate de preferinţă tridimensional. Rozete şi flori, rodii şi insecte, capete de animale şi oameni, erote minuscule, căluţi de mare, delfini şi altele asemănătoare populau universal artei prelucrării aurului la greci şi trebuiau realizate utilizând o cantitate minimă de material. Aurarii greci au rezolvat această problemă realizând motivele în părţi individuale, pe care le construiau din foaie de aur, fir de aur şi mici bile de aur. Ulterior, toate acestea erau asamblate într-un întreg. Acest procedeu le-a permis să creeze podoabe tridimensionale impresionante a căror greutate este surprinzător de mică. Dacă utilizarea practică a vreunui obiect necesita o anumită robusteţe, atunci lucrarea fină din aur sau argint era întărită pe partea posterioară cu o bucată de bronz sau, cum este cazul brăţărilor, este realizată în jurul unui nucleu din bronz.

Materia primă a aurarilor greci nu era o bară masivă de aur, ci foaia de aur, din care aceştia puteau realiza părţile individuale ale unei podoabe, dar şi firul de aur şi mici bile granulate. Nu se poate spune cu precizie dacă ei îşi produceau singuri tabla de aur sau dacă acest lucru îl făceau nişte meşteşugari specializaţi. Există multe indicii că specializarea, care este atestată de izvoare pentru perioada imperială romană, este utilizată cu mult înainte. Pentru realizarea tablei de aur erau necesare o nicovală şi un ciocan potrivit, cu ajutorul căruia aurul topit era la început întins şi lungit, prin aplicarea de lovituri şi adus la duritatea dorită. Diferitele tehnici de lovire, care erau utilizate în acest proces, lăsau urme, care mai pot fi observate şi astăzi pe suprafaţa tablei, dacă aceasta este mărită corespunzător. Reprezentări în imagini ale periooadei imperiale romane timpurii arată, cum „*aurifex brattiarius*“ prelucra tabla de aur cu un ciocan, al cărui mâner lung imprima o forţă suplimentară fiecărei lovituri. Aurul era prelucrat propriu-zis în continuare de către „*aurifex*“. În acelaşi mod a fost realizată tabla de argint prelucrată de către argintarii daci şi nu este exclus ca unii meşteşugari să fi fost specializaţi în producerea tablei, iar alţii în prelucrarea ulterioară.

Tehnica favorită pentru prelucrarea tablei de aur şi argint este aşa-numitul preocedeu „*Repoussé*“. Acesta constă în activitatea de ambutisare prin care o bucată de tablă de aur poziţionată pe un support moale era adusă la forma dorită prin lovituri de ciocan. Detaliile, care trebuiau să apară pe partea din faţă, au fost realizate din partea posterioară, iar adânciturile - din partea din faţă. Pentru această muncă de ambutisare aurarul avea nevoie de un sortiment relativ limitat de ciocane, ştanţe şi dălţi. Matriţele sau ştanţele, în care erau gravate motive complete, permiteau repetarea generoasă şi multiplă a acestora. Munca de ambutisare putea însă să fie completată şi prin cizelare, adică printr-un décor liniar individual al suprafeţei de metal, care se obţinea prin lovituri cu ajutorul unei dălţi, fără ca să se piardă prin aceasta din metal. Mai puţin întâlnită este gravura, o tehnică prin care metalul este îndepărtat sub formă de şpan de aur. În cazul podoabelor bidimensionale, adică în cazul foilor de aur sau argint cu décor în relief reprezentând figuri sau ornamente, fabricarea acestora nu mai necesita alt efort etnic în afară de munca de ambutisare. Alta era situaţia în cazul fabricării obiectelor tridimensionale care trebuiau alcătuite din mai multe părţi de foi de aur prelucrate anterior. Sudarea modernă, un aliaj din diferite metale, al căror punct de topire este mai mic decât cel al celor două părţi care trebuiesc unite, nu era potrivită pentru lucrările antice din aur, care de cele mai multe ori trebuiau să fie compuse din mai multe elemente. Unirea mai multor componente trebuia făcută treptat, iar asta însemna că anumite părţi deja sudate trebuiau încălzite din nou, periclitindu-se sudura acestora.

Tehnica ce a permis aurarilor greci fabricarea prin adiţionare de obiecte de aur este aşa-numitul aliaj prin reacţie prin care procesul de aliere propriu-zisă este precedat de o reacţie chimică. Aceasta permite scăderea punctului de topire al celor două componente de aur ce trebuiesc sudate în exact punctele ce trebuiesc unite, prin aceasta obţinându-se o legătură care nu era pusă în pericol la o reîncălzire, atâta timp cât nu se atingea punctul real de topire a aurului.

Pe lângă tabla de aur, cel de-al doilea produs de bază, în ordinea importanţei, în arta clasică de prelucrare a aurului este firul fin de aur care nu era prelucrat doar sub formă de coliere, ci era utilizat în cantităţi mari, sub formă de ornament, aplicat ca décor suplimentar pe suprafeţele de aur cu ajutorul aliajului de reacţie. Firele cu un diametru mai mare trebuiau prelucrate, adică o bară de aur era adusă la lungimea şi grosimea dorită prin aplicarea de lovituri de ciocan. Pentru producerea firului fin, de asemenea era necesară din nou tabla de aur ca produs intermediar. Se rulau foiţe fine dintr-o tablă subţire de aur până când acestea formau un fir rotund şi tare. Prin aceasta apăreau de multe ori linii oblice, care şi astăzi mai pot fi văzute adesea pe suprafaţa firului. Utilizarea aşa-numitelor filiere de trefilat, cu care se pot obţine cantităţi mari de fir într-un mod simplu, se face doar din secolul al XVI-lea. O asemenea filieră de trefilat se compune dintr-o placă de metal cu mici deschizături de mărimi diferite, prin care se trag fâşii ascuţite din tablă de aur cu ajutorul unui cleşte şi cu utilizarea forţei. Începând cu o deschizătură mai mare, firul este introdus apoi în orificii tot mai mici, până când se atinge grosimea dorită şi rotunjimea apărută prin intermediul presiunii exercitate. Două filiere de trefilat găsite în Dacia dovedesc faptul că această metodă de obţinere a firului

metalic este cunoscută acolo deja cel târziu în secolul I d.Chr. Surprinde faptul că această tehnică nu a fost preluată de romani. Pentru realizarea unui fir metalic de grosimea celui utilizat la spiralele de aur, cu un diametru de circa 4-7 milmetri, nu ar fi potrivită o filieră de trefilat, lasând la o parte ca acest lucru ar fi fost imposibil din punct de vedere etnic datorită altor motive. Limita de grosime în trefilarea unui fir metalic este la un dimetru de circa 2 milimetri.

Pentru a avea o informație completă, trebuie amintită granularea în cadrul tehnicilor de bază ale artei antice de prelucrare a aurului, deşi aceasta nu joacă niciun rol referitor la arta prelucrării aurului sau argintului la daci. Aceasta este o tehnică de decorare prin care se fixează biluțe foarte mici de aur sau argint pe suprafața metalului, fie individual, fie aranjate sub formă de ornamente, cu ajutorul aliajului de reacție. Tehnica, cunoscută deja în Egiptul timpuriu, a fost utilizată de greci şi de romani, însă în special de către aurarii etrusci. Aurarii au încercat încă din secolul al XIX-lea să imite procesul tehnic al granulării pe suprafața de metal, însă secretul a fost descoperit abia în prima jumătate a secolului al XX-lea.

3. Producerea spiralelor dacice din aur

Tehnicile de bază descrise mai sus, adică producerea tablei, tehnica repoussé, cizelarea şi dăltuirea, nu reprezentau nişte invenții independente ale aurarilor greci şi nu erau nici singurele pe care aceştia le stăpâneau. Aceste tehnici au definit încă de foarte timpuriu arta prelucrării aurului şi argintului în culturile mediteraneene şi la vecinii acestora. Tot acestea sunt tehnicile care au fost utilizate încă din perioada preistorică şi pe teritoriul actual al României pentru prelucrarea metalelor prețioase, începând cu lucrările în aur din epoca bronzului, continuând splendidele tezaure traco-getice şi până la foile dacice din argint, pentru a da doar câteva exemple. Descoperiri, precum lucrările din aur de la Băiceni, splendidul coif din aur de la Poiana-Coțofeneşti sau lucrările din argint din mormintele princiare de la Peretu şi Aghighiol şi multe altele, certifică tradiția meşteşugărească seculară în prelucrarea foii de aur şi argint a meşterilor locali.

Considerăm că au fost anumite motive care l-au determinat pe meşterul dac (sau meşterii daci) să realizeze spiralele masive din aur şi argint, cu capete în formă de şarpe, să nu se limiteze la tehnicile tradiționale şi la cele care realizau economie de material, ci să utilizeze şi procedee care, în cele mai multe publicații referitoare la tehnica antică a prelucrării aurului, nici măcar nu sunt amintite sau luate în considerare. În mod evident, ei nu s-au aflat sub constrângerea de a economisi material. Ei aveau la dispoziție aur şi argint în cantități ce par a fi aproape nelimitate. Este la fel de evident că meşterul sau meşterii respectivi aveau o mare experiență şi rutină în lucrul cu ciocanul de prelucrat, cu ştanțe şi cu dălți. Fără a fi specificată sau chiar numai presupusă vreo anumită continuitate, trebuie să amintim, de dragul informației complete, că aurarii daci au recurs la o tehnică ce fusese utilizată deja în epoca bronzului pentru realizarea coloanelor şi a brățărilor din aur.

Forjarea este o tehnică cunoscută în primul rând din prelucrarea fierului, în care metalul încins este întins pe o nicovală prin lovituri de ciocan executate pe lungime sau lățime. O bară poate fi forjată într-o tablă iar fâşiile de tablă pot fi iarăşi forjate într-un fir rotund. Spre deosebire de fier, aurul se bate la rece. Atât firele de diametru relativ mare ale spiralelor de aur cât şi capetele lor cu figure prezintă urmele specifice metalului prelucrat prin ciocănire pe nicovală.

La fel ca la întinderea cu ciocanul a foii de aur, la baterea unei bare de aur structura metalului este atât de afectată de loviturile puternice de ciocan, încât poate să devină casantă şi să se rupă. Pentru a evita crăpăturile de tensiune şi pentru a restabili flexibilitatea, piesa trebuie încinsă din nou în foc, astfel încât să poată rezulta o cristalizare.

Oricât de simplă poate părea tehnica ambutisării la o primă vedere, baterea obiectelor de aur şi argint necesită aptitudini deosebite şi, în plus, foarte multă experienţă. Spre deosebire de tehnica „repoussé“ unde se poate mula o foiţă subţire de aur pe un tipar, într-o formă sau alta, înainte de începerea muncii de ambutisare, prelucrarea aurului masiv nu permite o împărţire sau trasare anterioară. Forma se dă doar cu mâna, din ciocan. Loviturile greşite nu pot fi nici corectate, nici ascunse.

Şi argintul a fost forjat, ca de exemplu în cazul spiralelor din argint în formă de şarpe, lucrarea fiind realizată în acelaşi mod ca şi în cele din aur. Pe lângă acestea însă, în aceeaşi tehnică au fost prelucrate şi colane din argint, ca de exemplu splendidul *torques* din descoperirea de la Marca, aflat la *Kunsthistorischen Museum* din Viena, care – aşa cum a stabilit deja Radu Florescu – prezintă chiar acelaşi motiv al şarpelui înaripat, respectiv al dragonului, ca şi spiralele în formă de şarpe. Mai puţin rafinat ca şi concept, dar de asemenea un exemplu caracteristic pentru arta aurarilor şi argintarilor daci, este un torques forjat din descoperirea de la Moroda, ale cărui capete sunt reprezentate, ca şi capete de dragon, privind înapoi, precum şi torques-ul de argint din descoperirea de la Moigrad, toate aflate la *Kunsthistorischen Museum* din Viena.

La începutul procesului de fabricare a unei spirale de aur se află turnarea unei bare de aur. Se utiliza foarte probabil aur în aliaj natural, aşa cum se găsea şi se mai găseşte şi astăzi în unele râuri din România. Acest aşa-numit aur de râu sau aur aluvionar a apărut prin eroziunea naturală a rocilor din jurul filoanelor primare de aur, ale zăcămintelor aurifene montane. Împreună cu pietrişul şi nisipul, aurul a ajuns prin torente şi pârâuri în râuri, în care parcurgea adesea distanţe inseminate. În acest mod el este sfărâmat de către pietrişul din râu în foiţe subţiri, aşa-numitul praf de aur, care la un moment dat ajungeau să se oprească în apele liniştite, de exemplu la cotul unui râu sau în locurile mai adânci. Prin îmbogăţire se puteau forma în aceste locuri depozite secundare, aşa-numitele pungi de aur. Cea mai simplă metodă de obţinere a aurului era spălarea nisipului de râu cu conţinut aurifer. Nisipul sau pietrişul cu conţinut de aur era pus într-un recipient plat care are în partea de jos o mică adâncitură. Dacă este clătit prin mişcări circulare într-un curent slab de apă, aurul cu greutatea sa specifică se va lăsa la fund în mijlocul recipientului şi se va aduna în adâncitură, în timp ce nisipul mult mai uşor va fi îndepărtat de apă. Însă, încă din Antichitate, se cunosc sisteme de spălare a aurului mult mai elaborate, în care aurul se depunea în lâna de oaie aşezată în jgheaburi de spălare.

Nu ştim ce cantităţi au fost găsite în râurile din România în perioada dacică. O comparaţie poate fi oferită de descoperirile de aur în râurile din Alpii de Est în secolele XVI şi XVII unde, într-o perioadă de circa 200 de ani, s-au descoperit 220 kilograme de aur aluvionar. În zona Lucerna s-au scos, în perioada de înflorire a spălării aurului dintre 1700 şi 1740, un total de 9 kilograme de aur, cu o medie de circa 225 grame pe an. Pe Rinul superior, renumit pentru depozitele sale de aur aluvionar, au fost spălate, în cei 127 de ani dintre 1748 şi 1875, un total de 366 kilograme de aur. Fără a avea date certe, putem să plecăm cu siguranţă de la premise că în Antichitate cantitatea extrasă era mult mai mare.

În lumea ştiinţifică este încă disputată întrebarea dacă în Dacia preromană se exploata aurul prin minerit. Există însă anumite date în favoarea acestei teorii, chiar dacă extragerea nu era în aceeaşi cantitate şi în acelaşi fel ca şi în perioada romană. Depozitele subterane cu roci aurifere pot ca, în anumite locuri, să iasă la suprafaţă, putând fi exploatate prin puţuri sau galerii şi mai există în cele din urmă şi zăcăminte secundare care s-au format în zona depozitelor primare prin erodarea rocilor de la ieşire.

Nici aurul din minele de aur şi nici cel aluvionar nu este complet curat atunci când este găsit în stare naturală, ci se prezintă întotdeauna în combinaţie cu mai multe metale, în special argint şi cupru. Ca şi în cazul spiralelor dacice cunoscute până acum, conţinutul de aur al aliajelor existente în mod natural variază între circa 70% şi peste 95%, argintul între 1% şi 30%, în timp ce conţinutul de cupru se află între circa 1% şi, foarte rar, peste 2,5%.

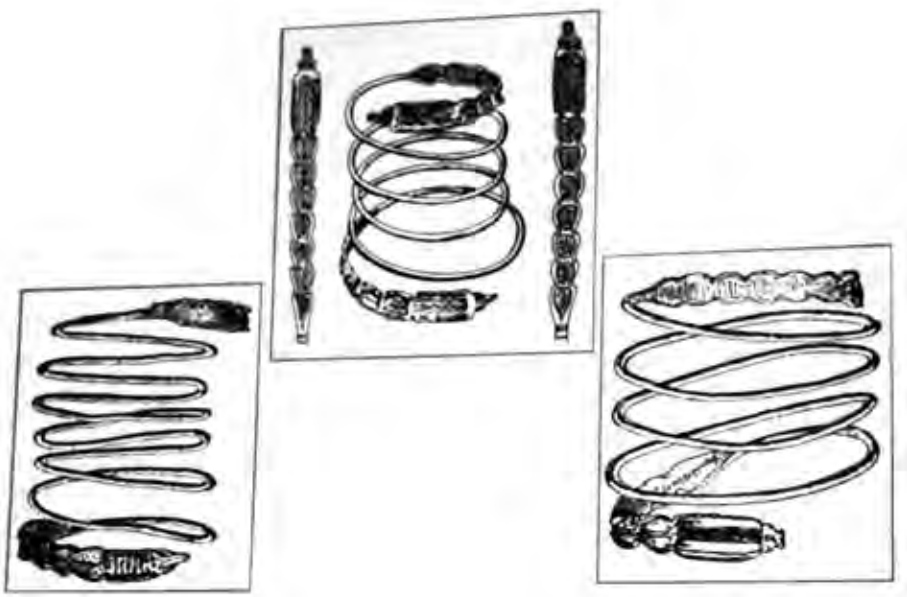

Conţinutul de aur poate fi estimat, de regulă, la o primă privire, prin nuanţa de culoare a aurului. Cu cât este mai pronunţată nuanţa aurie, cu atât mai ridicat este conţinutul de aur şi cu cât este mai slabă această nuanţă, cu atât este mai ridicat conţinutul de argint. Se presupune că auraii antici ştiau să producă încă din mileniul al III-lea î.Chr. aliaje artificiale, adică să crească sau să scadă conţinutul de aur, din motive economice sau estetice, în timp ce separarea aurului a devenit uzuală doar pe la mijlocul mileniului I î.Chr. În ce măsură cunoşteau aurarii daci aceste procese ştim la fel de puţin pe cât putem răspunde şi la întrebarea dacă ei erau conştienţi că diferenţele de culoare, ce nu puteau trece neobservate, din nuanţa aurului de la cele nouă spirale cunoscute până acum, erau rezultatul fineţei diferite a metalului.

Creuzetele de topire şi formele de turnare utilizate pentru turnarea aurului erau din lut şi, în mod corespunzător, erau mici şi uşor de manevrat. Prin greutatea sa specifică foarte ridicată, chiar şi un kilogram de aur nu ocupă decât un spaţiu de circa 50 centimetri cubi. Forma unui lingou turnat, care ar urma să fie prelucrată în formă de spirală, putea foarte bine să semene cu una din grupul de bare din perioada romană târzie, descoperite la Braşov, aflate acum la *British Museum* din Londra. Acestea sunt nişte bare dreptunghiulare, de circa 15 până la 20 cm lungime şi cu o greutate de 476, respectiv 342 grame. O mie de grame de aur, greutatea aproximativă a unei spirale de aur, ar corespunde unei bare cu dimensiunile de 50 x1 x1 centimetri. Ar trebui însă să fie mai scurtă şi mai groasă deoarece, pentru a înlesni prelucrarea şerpilor, trebuia ca toate dimensiunile barei să fie mai mari decât cea mai mare suprafaţă a piesei finale. Dacă este să judecăm după imaginile Rontgen, ca şi după analizele optice, fiecare spirală a fost realizată dintr-o singură bară. O altă soluţie ar fi fost, din punct de vedere tehnic, fără sens. Aurarul împărţea barele în trei secţiuni, două pentru capete, una pentru spirală. Analiza microscopică a părţilor de pe dosul capetelor de şarpe arată clar urmele proceselor de prelucrare prin care bara, care era bătută la început pentru a fi aplatizată, era bătută după prelucrarea şerpilor pentru a corespunde grosimii spiralei propriu-zise. Se poate observa clar cum metalul a fost împins direct în spatele ornamentului, încât formează un vârf lung şi ascuţit cu o margine exterioară aplatizată, care flanchează laturile lungi ale unui triunghi. Mai puţin pronunţat, de asemenea clar, urmează pe o distanţă de mai mulţi centimetri o zonă care în anumite părţi a fost prelucrată de mai multe ori. Acest lucru este deosebit de evidenţiat la deja amintita spirală numărul.7, cu şpanul de aur parţial desprins şi cu urme neregulate care se intind mult pe firul spiralei, lăsate de ambutisarea capetelor lăţite la diametrul firului spiralei.

Reprezentarea şerpilor se împărţea în două etape de lucru consecutive: modelarea tridimensională şi gravarea interioară bidimensională. La început, capetele de bare erau aduse într-o formă care oferea apoi spaţiul de manevră necesar pentru munca ulterioară. Partea pregătită pentru aceasta era considerabil mai lungă decât şerpii la final, aşa cum se poate observa şi acum pe partea posterioară. După prima lucrare pregătitoare, urma baterea capetelor şi părţii gâtului şerpilor. La toate capetele se remarcă contururi exterioare realizate cu precizie şi modelarea feţei superioare netede. Linii ascuţite, trasate cu precizie, poziţionează partea superioară a „nasurilor“ capetelor de şarpe faţă de lateralele care cad relativ abrupt şi le poziţionează iarăşi pe acestea în raport cu partea de dedesubt, de asemenea plată şi netedă.

Părţile laterale ale capetelor sunt, în cele mai multe cazuri, prelucrate cu mai puţină grijă decât partea superioară, care era faţa ce urma a fi expusă, însă neregularităţile lăsate dau capetelor un farmec deosebit. Pentru observatorul de astăzi ele mai au, în plus, avantajul că pot reconstitui foarte bine urmele uneltelor şi etapele de lucru. O incizie mai adâncă, concavă, în conturul lateral delimitează partea gâtului faţă de cap. Şi aici trebuie admirată desfăşurarea liniei elegante, în general clară, chiar dacă în procesul de prelucrare se renunţa adesea la finețe. În schimb, la toate celelalte piese cunoscute, partea gâtului a fost tratată cu multă grijă. Câmpul median al dreptunghiului este

plan şi neted şi oferă fundalul perfect pentru gravarea interioară realizată într-o etapă de lucru ulterioară. Crestele laterale înălţate sunt poziţionate remarcabil de exact iar aici, de asemenea, suprafeţele netede oferă premisele pentru realizarea gravurii interioare. La mai multe brăţări se găsesc indicii că cizelarea gravurii interioare a fost realizată în ultima etapă, după ce aurarul a format corpul şarpelui şi, probabil, după ce a realizat trecerea către firul spiralat. Pentru reprezentarea corpului şarpelui, aurarul a utilizat una sau mai multe poansoane prefabricate, care au fost aplicate la distante egale, în total de şapte ori (doar într-un singur caz, în mod excepţional, doar de şase ori), din partea de sus, în aurul gros de până la 3 milimetri. Aurarii greci cunoşteau foarte bine şi foloseau poansoanele mai mari, concepute în relief pozitiv cu care, cu ajutorul unei singure lovituri, se putea realiza un ornament complet. Ei le utilizau însă pentru prelucrarea tablei subţiri de aur în care ornamentele erau bătute dinspre partea posterioară, prin acest procedeu putând să obţină efecte maxime cu un efort relativ mic. Aceste poansoane positive ale grecilor au însă puţin de a face cu baterea unui poanson negativ în partea din faţă a unei piese masive, aşa cum au făcut meşteşugarii daci la realizarea spiralelor.

Astfel stă situaţia cu tehnica de imprimare, aşa cum era ea utilizată în antichitate la imprimarea monedelor. Aici se bătea un poanson de monede într-o bucată brută de metal, care se afla pe o nicovală în care era poziţionat poansonul pentru a doua faţă a monedei.

Spre deosebire de prelucrarea tablei de aur, baterea poansonului de imprimare în părţile din faţă necesită forţă mare şi precizie. Acest lucru este dovedit de marginile împinse în sus de puterea loviturii, din jurul amprentei poansonului. Aceeaşi forţă şi precizie sunt dovedite în cazul tuturor spiralelor la care amprenta formei poansonului s-a imprimat până pe partea din spate. Experimentele efectuate au arătat că ridicăturile neregulate de la marginile părţilor şi din baterea monedelor sunt loviturile duble, adică una sau mai multe repetări, atunci când o primă lovitură prea slabă nu a îndeplinit aşteptările şi a trebuit să fie reluată. În acest caz, probabilitatea de a nu mai lovi exact în acelaşi loc era mare şi se produceau mici alunecări. La fel ca pe anumite monede, pe toate spiralele de aur cunoscute până acum se regăsesc amprentele a două sau mai multe lovituri cu poansonul.

Marginile împinse în sus de marginea poansonului imprimă reprezentării corpului şarpelui o mare plasticitate. Ele au permis, de asemenea, aurarului să creeze impresia unor lovituri tot mai mici, indiferent de mărimea reală a amprentelor. Cu cât le împingea mai tare în interior, cu atât mai puţin rămâne vizibil din lovitura poansonului şi cu atât mai mică pare aceasta. Chiar dacă pentru şapte lovituri consecutive a fost folosit acelaşi poanson, corpul şarpelui se continuă în jos tot mai îngust. În jurul primelor lovituri, marginile au rămas mai mult sau mai puţin verticale, pentru ca apoi să fie tot mai mult împinse înspre interior. Ultima imprimare pare a fi cea mai îngustă, asupra vârfului acesteia marginile strângându-se ca o pungă. Plecând de la vârful acestei „pungi“, aurarul a ambutisat partea aplatizată existentă a aurului, care nu mai era necesară pentru reprezentarea şarpelui, atât de mult până a reuşit să o aducă la diametrul firului spiralei.

Utilizarea poansoanelor pentru imprimare în scopul redării corpului şarpelui a fost din mai multe puncte de vedere o soluţie genială. Ea a oferit cea mai eficientă formă de prelucrare a capetelor masive din aur, a asigurat respectarea uniformităţii tipologice ca şi un anumit standard de calitate, a înlesnit munca. Loviturile de poanson au oferit puncte fixe de reper pentru continuarea muncii de prelucrare, care a fost realizată cu mâna liberă. În plus, prin utilizarea poansoanelor s-a putut lucra mai repede decât ar fi trebuit gravat în mod repetat şi separat fiecare ornament în parte. Aurarii daci se pare că nu lucrau de obicei sub presiunea timpului, dar modul realizării spiralelor de aur, renunţarea la finețuri şi la o finisare desăvârşită ar putea fi un indiciu că spiralele din aur cunoscute până acum au trebuit să fie realizate într-un interval de timp foarte scurt.

Nu este clar cum a ajuns aurarul (sau aurarii) daci la ideea neobişnuită şi unică în toată arta prelucrării aurului din Antichitate, aceea de a utiliza poansoane, pentru a realiza elementele imprimate pe spiralele de aur şi argint. În mod evident, ei erau la fel de familiarizaţi cu baterea monedelor ca şi cu munca de prelucrare a metalelor. Bineînţeles că nu trebuie exclus ca ei să fi cunoscut avantajele utilizării repetate a poansoanelor pentru cizelare de la lucrările în tehnica „repoussé“ în foaie de aur şi să fi adaptat aceste cunoştinţe la condiţiile deosebite ale masivelor spirale în formă de şarpe. Mai mult, este neclar dacă au fabricat ei înşişi poansoanele utilizate sau dacă au primit la dispoziţie poansoane gata fabricate de la meşteşugari specializaţi în producerea de poansoane. Asemănarea izbitoare între linia ornamentală mediană a poansonului şi o linie prelucrată asemănător la capul spiralei numărul 3 ar putea fi un indiciu că poansoanele au fost realizate de către acelaşi aurar care a realizat şi spirala, dar la fel de bine, nu trebuie exclus, s-ar putea ca el să se fi adaptat în realizarea decorului la poansonul care i-a fost dat.

Numărul poansoanelor cunoscute este relativ mare. Pentru fiecare spirală a fost utilizat cel puţin un alt poanson, de cele mai multe ori două sau chiar trei, fără ca motivele pentru această variaţie să fie cunoscute. La fel de neclar este faptul de ce, la cele două capete ale aceleiaşi spirale, au fost utilizate poansoane diferite. Niciun poanson nu a fost utilizat la mai mult de o singură spirală dintre cele cunoscute, deşi dacă ar fi să judecăm după loviturile prezente

pe aceste spirale din aur, niciunul dintre poansoane nu era uzat sau deteriorat. Poansoanele pentru monede erau înlocuite în Antichitate atunci când se rupeau sau se uzau prea tare, aşadar când nu mai erau utilizabile. În cazul celor nouă spirale de aur, cu siguranţă că nu era cazul. Toate poansoanele sunt într-o stare bună, dacă nu chiar foarte bună şi ar fi putut aşadar să fie folosite în continuare. Acelaşi fenomen a fost deja observat şi la spiralele din argint.

De îndată ce termina forma exterioară a şerpilor, aurarul putea trece la execuţia detaliilor de finețe, adică a gravurilor interioare şi a cizelărilor suplimentare. Pentru aceasta, drept unelte, el avea nevoie de dălţi, ştanţe şi ciocane. Cu acestea el a realizat pe capetele şerpilor delimitarea lineară cu creasta mediană şi semicercuri brăzdate adânc, apoi ochii, gura cu reprezentarea dinţilor. Pe partea gâtului au fost executate cu dalta cele două pene cu crestele înălţate, în timp ce punctele mari de la capetele penelor au fost bătute cu un dorn. De asemenea toate rândurile de puncte, ochii în formă de cerc şi dinţii au fost redaţi cu ajutorul unor poansoane corespunzătoare cu formă de bilă, respectiv cerc. Diferitele variante ale decorului de pe partea cefei au apărut prin lovituri de daltă, la fel ca şi liniile orizontale de pe părţile exterioare ale marginilor din jurul loviturilor de poanson ca şi „frunzuliţele“ fine, adică crestăturile scurte oblice ale marginilor înălţate.

În momentul în care şerpii erau gata în această fază, se trecea la următoarea etapă a prelucrării părţii barei iniţiale într-un fir metalic gros. Lungimea totală a celor nouă spirale din aur cunoscute variază între circa 3 şi circa 2,80, din care circa 42 până la aproape 50 centimetri aparţin celor două capete ale şarpelui. Diametrul barelor are între 0,36–0,73 centimetri. În arta prelucrării aurului la greci şi romani, o asemenea bară groasă şi rotundă era realizată dintr-un fir care avea, iniţial, canturi şi care era prelucrat pentru rotunjire. Dacă este să judecăm după unelte, firele spiralelor dacice au fost realizate în acelaşi mod. Toate prezintă în mod repetat faţete clare lunguiețe şi, de asemenea, variază şi diametrul, ambele fiind caracteristici tipice ale firelor metalice prelucrate. La cele cinci spire ale spiralei numărul 5 (Mica parizianã – *La Petite Parisienne),* grosimea firului variază pe o parte de la 4,20 milimetri, la prima spiră, până la 3,63 milimetri, la a doua. La spira a treia, diametrul măsoară 3,80 milimetri crescând la 4,70 milimetri, la a patra spiră. A cincea prezintă un diametru de doar 4,15 milimetri. O asemenea neregularitate nu ar fi fost posibilă în cazul firului trefilat!

Ocazional se întâmplă ca şi în cazul producerii firului metalic să se ambutiseze suplimentar, adică asta înseamnă că o parte a suprafeţei din aur a fost bătută prea mult şi a trebuit apoi să fie aşezată ca o foaie peste firul propriu-zis. Neregularităţile corespunzătoare şi chiar mici părţi din şpanul din aur care stau în sus se găsesc la toate spiralele. Pe partea interioară a spiralei numărul 8 (sau 7), la una dintre curbele spiralei, partea reambutisată s-a rupt în aşa măsură sub presiunea îndoirii firului metalic sub formă de spirală, încât se poate observa un mic spaţiu gol care se află dedesubt. Foarte bine se pot observa şi reambutisările firului metalic în spatele unuia dintre capetele spiralei numărul 9, la care un mic şpan din aur chiar s-a desprins parţial din suprafaţa propriu-zisă şi stă ridicat. După ce se ambutisa firul metallic, trebuiau prelucrate zonele de trecere la capetele şerpilor şi abia apoi putea fi încolăcit în cinci sau şase spire.

Este de remarcat la toate piesele cunoscute până acum siguranţa, îndemânarea şi rutina evidentă cu care a fost realizat fiecare dintre paşi. Aceasta indică faptul că meşteşugarii care le-au realizat trebuie să fi avut o mare experienţă în tehnicile utilizate şi în realizarea unor piese asemănătoare. Lăsând la o parte faptul că a fost respectat cu strictețe un anumit tip de bază, fiecare dintre spiralele de aur este atât de particulară şi de liber prelucrată, încât nici măcar cele două capete ale şerpilor de pe o piesă nu corespund exact. Originalitatea fiecărei piese, a fiecărui şarpe în parte, în cadrul unui canon stabilit, este prezentă şi în diferenţele deosebit de mari privind mărimea şi greutatea, ca şi în ceea ce priveşte proporţia diferită în aliajul de aur.